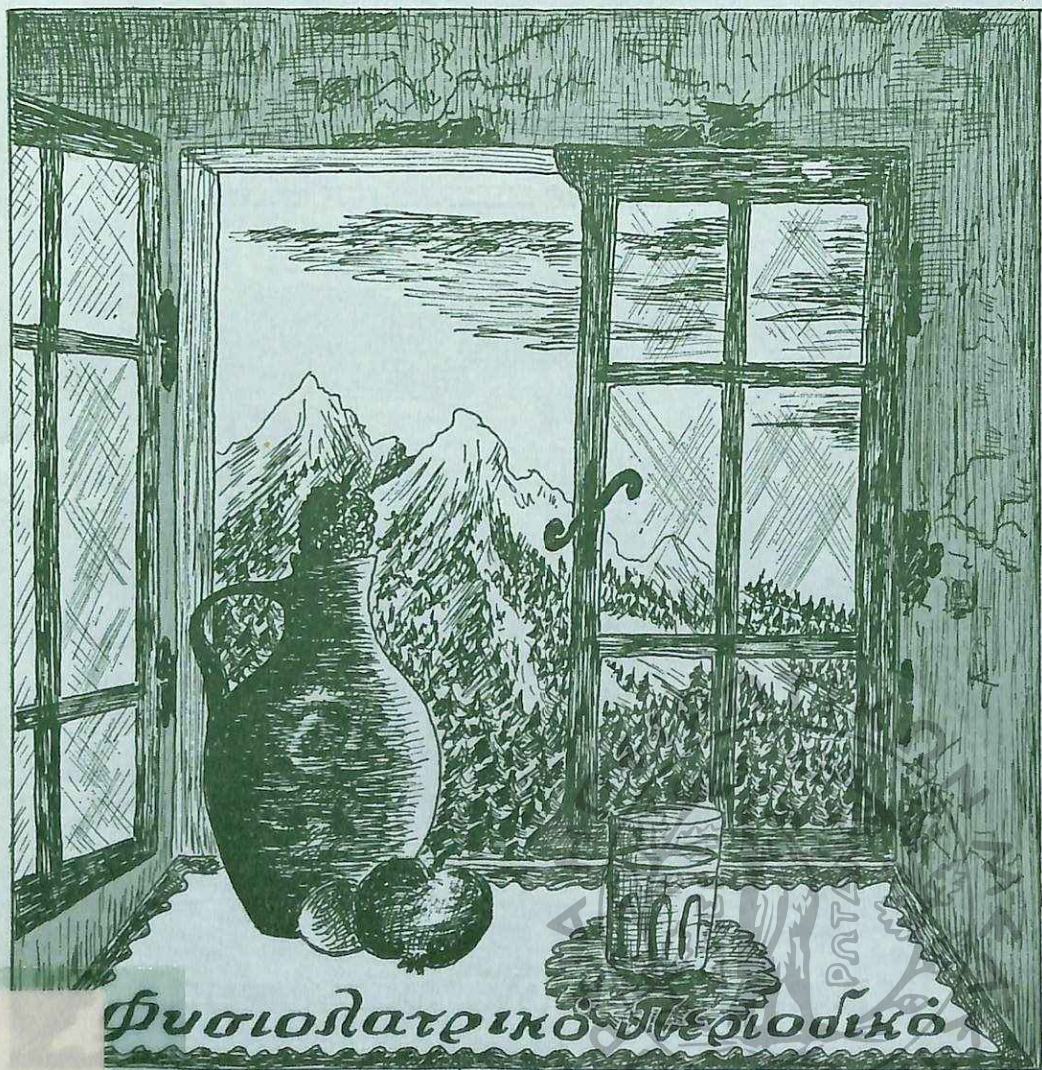

Κρυστάλλης

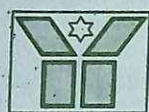
Φυσιολατρικό Περιοδικό

Τ. Θεοφίλου 1977

ΚΑΛΗ ΧΡΟΝΙΑ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ · ΜΑΡΤΙΟΣ 1978

ΥΠΕΡΑΓΟΡΑ

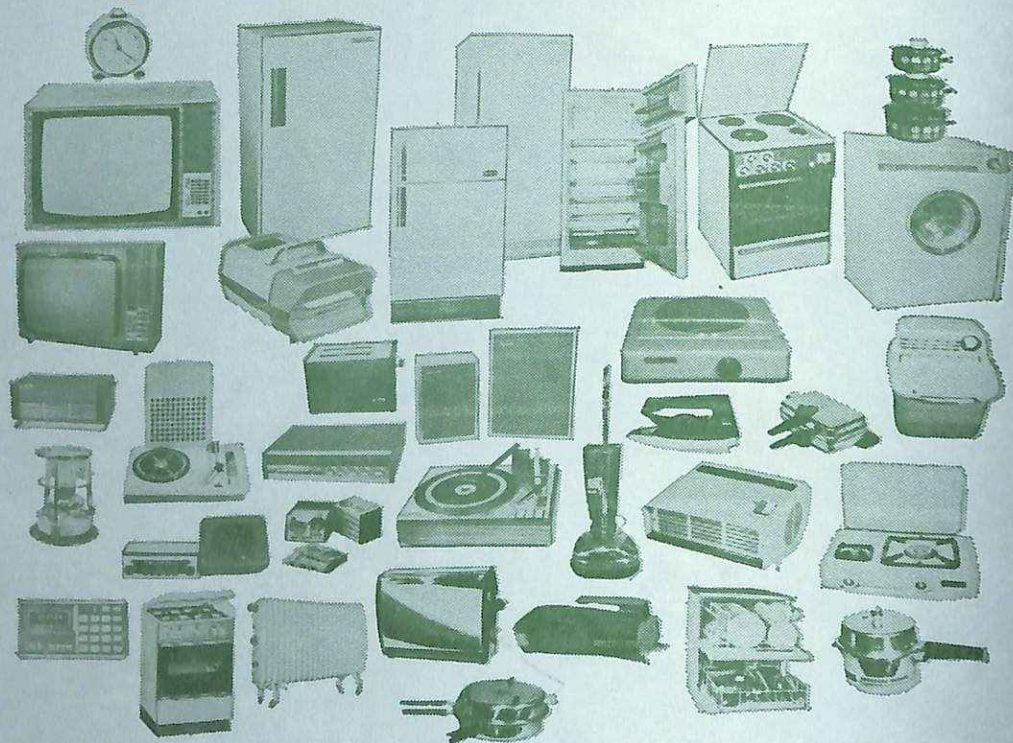
SUPER MARKET ELECTRIC A.E.B.E.

ΕΙΝΑΙ ΜΟΝΟ ΜΙΑ

Όσο κι αν ψάξετε, θα διαπιστώσετε κι έσείς ότι η ΥΠΕΡΑΓΟΡΑ - SUPER MARKET ELECTRIC είναι μόνο μία και άσυναγώνιστη. Γιατί η ΥΠΕΡΑΓΟΡΑ - SUPER MARKET ELECTRIC διαθέτει μοναδική ποικιλία ειδών υψηλής ποιότητας, σε εξαιρετικά χαμηλές τιμές.

● ΑΘΗΝΑΙ Πατησίων 39 - Πατησίων 41 - Π. Ράλλη 40 - Πανεπιστημίου 51

● ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ Β. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ● ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΕΓΝΑΤΙΑ 6

μπορεί και πούλα φθηνότερα

Κρυστάλλη

Φυσιολατρικό Περιοδικό

ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΦΥΣΙΟΛΑΤΡΩΝ ΟΡΕΙΕΑΤΩΝ ΜΕΛΟΥΣ ΤΗΣ Ο.Ε.Σ.Ε.

Γραφεία : Κουντουριώτου 145 — Τηλ. 41.74.094

ΕΤΟΣ 33ον * ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΜΑΡΤΙΟΣ 1978 * ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΕΥΧΟΥΣ 160

Επί της ύλης: ΣΩΤΗΡΗΣ ΘΕΟΦΑΝΗΣ • Υπεύθυνος Δ. ΒΛΑΣΣΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΓΓ. ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ :	Στόν Κωστή Παλαμᾶ	Σελ.	2
ΚΩΝΣΤ. ΤΣΑΤΣΟΥ :	ΠΑΛΑΜΑΣ «Ένας ρεαλιστής του λυρικού πάθους	»	3
Β. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΥ :	Γκούρα - Καστανιά Στυμφάλια	»	4
Γ. ΚΑΛΑΜΙΤΣΗ :	Πήλιο	»	5- 8
Ι. Β. ΒΙΓΛΑ :	Μονεμβασία	»	9-10
Σ. ΘΕΟΦΑΝΗ :	Λαϊκή παράδοση και λαογραφία	»	11-12
ΚΩΣΤΑ ΟΥΡΑΝΗ :	Ταύγετος	»	13
Γ. Ε. ΘΕΟΦΙΛΟΥ :	Όνειρα της Τραμουντάνας	»	14
ΚΛΕΟΒ. ΔΕΝΔΡΙΝΟΥ :	ΒΑΣΙΛΗΣ ΙΩΑΚΗΣΙΟΣ Ό ζωγράφος του Όλύμπου	»	15-19
Σ. Θ. :	Τὰ 40χρονα της Όρειβατικής μας ομάδας στο Καλλιδρομο	»	20-21
ΑΛ. ΛΑΛΟΥΜΗ :	Γεωργάκης Όλύμπιος	»	21-24
Γ. ΣΑΧΙΝΗ :	Ό μολόχα	»	25
Σχόλια - Γνώμες		»	26-28
Πρόγραμμα έκδρομών Όανουαρίου Μαρτίου		»	29-32
ΜΑΡΙΟΥ ΞΥΔΗ :	Σταυρόλεξο ᾠρ. 7	»	33

Εξώφυλλο : Πρωτοχρονιάτικη σύνθεση, που επιτόνησε ο ζωγράφος, μέλος του «Κρυστάλλη», Γιάννης Θεοφίλου.

ΚΟΙΝΩΝΙΑ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΣΤΑΥΡΟΥ ΚΑΛΥΜΝΙΩΤΩΝ

ΔΩΡΕΑ Τίνης Βλασσόπουλου

ΗΜΕΡΟΜ. 31.8.80

ΑΡΙΘ. 40991

ΣΤΟΝ ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ

ΑΓΓΕΛΟΥ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ

Στις 28 Φλεβάρη τοῦ 1943, μέσα στή φοβέρα τῆς Ναζιστικῆς κατοχῆς, ὁ βασανισμένος ἀπ' τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου Ἀθηναῖκός λαός συνόδεψε τὸν Ἐθνικὸ Ποιητὴ στὴν τελευταία του κατοικία. Πάνω ἀπ' τὸν νιοσκαμμένο τάφο τοῦ Ποιητῆ ὁ Ἀγγελος Σικελιανὸς ἀπάγγειλε αὐτὸ τὸ ἀφιερωμένο στὸν Παλαμᾶ ποίημα, ποὺ ἦταν ταυτόχρονα ἓνα σάλπισμα ἐλπίδας στίς καρδιές τῶν σκλαβωμένων.

Ἦχεῖστε οἱ σάλπιγγες !... Καμπάνες βροντερές,
δονεῖστε σύγκορμη τὴ χώρα πέρα ὡς πέρα !...
Βογγεῖστε τύμπανα πολέμου !... Οἱ φοβερές
σημαῖες, ξεδιπλωθεῖτε στὸν ἀέρα !...

Σ' αὐτὸ τὸ φέρετρο ἀκουμπᾷ ἡ Ἑλλάδα. Ἐνα βουνὸ
μὲ δάφνες ἂν ὑψώσουνε ὡς τὸ Πήλιο καὶ ὡς τὴν Ὀσσα,
κι ἂν τὸ πυργώσουνε ὡς τὸν ἕβδομο οὐρανό,
πιὸν κλεῖ, τί κι ἂν τὸ πεῖ ἡ δικιά μου γλώσσα ;

Μὰ ἐσὺ Λαέ, ποὺ τὴ φτωχή σου τὴ μιλιά,
Ἦρωας τὴν πῆρε καὶ τὴν ὕψωσε ὡς τ' ἀστέρια,
μεράσου τώρα τὴ Θεϊκὴ φρεγγοβολιά.
τῆς τέλειας Δόξας του, ἀνασῆκωσ' τὸν στὰ χέρια,

γιγάντιο φλάμπουρο, κι' ἀπάνω κι ἀπὸ μᾶς
ποὺ τὸν ὕμνουνε μὲ καρδιὰ ἀναμμένη,
πές μ' ἓνα μόνο ἀνασασμό : «Ὁ Παλαμᾶς !...»
ν' ἀντιβογγήσῃ τ' ὄνομά Του ἡ Οἰκουμένη.

Ἦχεῖστε οἱ σάλπιγγες !... Καμπάνες βροντερές,
δονεῖστε σύγκορμη τὴ χώρα, πέρα ὡς πέρα !...
Βογγεῖστε βούκινα πολέμου !... Οἱ ἱερές
σημαῖες, ξεδιπλωθεῖτε στὸν ἀέρα !...

Σ' αὐτὸ τὸ φέρετρο ἀκουμπάει ἡ Ἑλλάδα. Ἐνας λαός,
σπρώχνοντας τὰ μάτια του, Τὴ βλέπει,
κι ἀκέρως φλέγεται ὡς μέσ' σὲ αἶδυτο ὁ Ναός,
κι ἀπὸ ψηλὰ νεφέλη Δόξας Τόνε σκέπει...

Ἦχεῖστε οἱ σάλπιγγες... Καμπάνες βροντερές,
δονεῖστε σύγκορμη τὴ χώρα, πέρα ὡς πέρα !...
Βόγγα Παιάνα ! Οἱ σημαῖες οἱ φοβερές,
στῆς Λευτεριάς ξεδιπλωθεῖτε τὸν ἀγέρα !

(Ἀπόσπασμα)

35 χρόνια ἀπὸ τὸν θάνατό του

ΠΑΛΑΜΑΣ «Ἐνας ρεαλιστὴς τοῦ λυρικοῦ Πάδους»

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΣΑΤΣΟΥ

Στις 27/2/78 συμπληρώνονται 35 χρόνια ἀπὸ τότε ποὺ ἔπαψε νὰ κτυπάει ἡ
ξεστὴ καρδιά ἑνὸς ἀπ' τοὺς σημαντικότερους πνευματικὸς ἀνθρώπους τῆς
Νεώτερης Ἑλλάδας, τοῦ Ἐθνικοῦ μας ποιητῆ Κωστῆ Παλαμᾶ

Ἡ «Κρυσταλλῆς» σὰν ἐλάχιστη προσφορὰ στὴ μνήμη του δημοσιεύει τὸ παρα-
κάτω κείμενο τοῦ Κωνστ. Τσάτσου καὶ πραγματοποιεῖ στίς 22 Φεβρουαρίου
διάλεξη μὲ ὁμιλητὴ τὸν λογοτέχνη κ. Δημ. Σιατόπουλον γιὰ τὸν ποιητὴ τοῦ
«Ἀδωδεκάλογου τοῦ Γέφτου».

Ὁ Παλαμᾶς δὲ βαδίζει παρὰ σ' ἓνα
δρόμο ἐλευθερίας, τὸ δρόμο τῆς αἰσθητι-
κῆς πλήρωσης. Γι' αὐτὴν στὰ σύνορα
τοῦ ψυχικοῦ θανάτου, στέκει, ἄσθηστο τὸ
φῶς, τὸ μουσικὸ, τὸ ὠραῖο, ἀπρόσβλη-
τὴ ἀρχὴ καὶ νόμος τῆς συνειδήσεώς του.
Πρέπει νὰ πορευθεῖ στὸ δρόμο τοῦ ὠραίου
κατὰ τοῦ ὠραίου τίς ἐπιταγές. Πρέπει
μὲ τὸ πάθος του νὰ νικήσῃ αἰσθητικὰ τὸν
κόσμο. Πρέπει τὸ ἴδιο τὸ πάθος του νὰ
τὸ μετουσιώσει σὲ αἰσθητικὸ λόγο.

Ὁ κρυφὸς σπαραγμὸς του πρέπει νὰ
γίνει συνείδηση καὶ νὰ ἀνυψοθεῖ ὡς τὴν
ἐκφρασὴ τὸ πάθος του νὰ γίνει ρυθμὸς
καὶ δέηση νὰ γίνει τὸ τραγούδι τῆς
ἀμαρτίας. Γιατί ἂν ἡ ἀπόσταση ἀπὸ τὸ
ἄρτιο καὶ τὸ ἰδεατὸ εἶναι συντριμμὸς τῆς
συνειδήσεως, ἡ μουσικὴ ἐκφραση τοῦ
συντριμμοῦ σημαίνει τὴ λύτρωσή της.
Ὅτε ἡ γνώση, ὅτε ἡ πράξις ἰσχύουν γι'
αὐτὸν δὲν τὸν λυτρώνουν. Ὡς θεωρητικὸς
εἶναι σκεπτικὸς καὶ ἀρνητὴς κάθε ἀλη-
θείας ὡς πρακτικὸς ἄνθρωπος εἶναι ἄ-
βουλος καὶ ξένος ἀπὸ κάθε νόμο. Καὶ
αὐτὸ, ὅχι γιατί δὲν ἔχει γνώση καὶ θέλη-
ση, ἀλλὰ γιατί μέσα του τίποτε δὲν ἀντι-
στέκεται στὴ γοητεία τῆς ὠραίας μορ-
φῆς. Ὅ,τι μπορεῖ νὰ γίνει τραγοῦδι εἶ-
ναι τὸ ἠθικὸ καὶ ἀληθινό. Κάθε κρίση
πνίγεται, γιατί μέσα του ὅλα τὰ συναρ-
πάξει ἡ αἰσθητικὴ κρίση. Τὸ καθαρὸ ὠ-
ραῖο, τὸ μονάχα ὠραῖο εἶναι καὶ τὸ ἀπό-
λυτο. Ὁ λόγος, νὰ ποῦμε, ὁ καθολικὸς
λόγος εἶναι ἡ ὠραία μορφή. Τὸ θάμβος
μπρὸς τὸ ὠραῖο εἶναι ἡ μόνη γνώση του.
Ἡ μόνη του πράξις εἶναι ὁ στίχος. Τὸ
ἔργο τοῦ Παλαμᾶ παρουσιάζεται ὡς
σὰν ἀγώνιας διαφυγῆς ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ
ἐνδύμυχου σπαραγμοῦ μέσ' ἀπὸ τὸ μο-

ναδικὸ γι' αὐτὸν μονοπάτι, τῶν ὠραίων
συμβόλων. Γιὰ νὰ λυτρωθεῖ, δὲ φεύγει
τὸν πόνο, ὅπως οἱ κοινοὶ καὶ ὀκνοὶ θνη-
τοί, ποὺ στὴν ἀδυναμία τῆς μνήμης καὶ
τῆς σκέψεως χρωστοῦν τὸ ὑποφερτὸ πέ-
ρασμα τῆς ζωῆς.

Τρυπάει καὶ σκαλίζει τόσο βαθιὰ τίς
πληγές του, τόσο συμφιλώνεται, συνθλί-
βεται καὶ συνταυτίζεται μὲ αὐτές, ποὺ
μπορεῖ στὸ τέλος νὰ τίς μεταχειρισθεῖ
σὰν ἔργα δικὰ του γίνεται κυρίαρχος
διαμορφωτὴς των, τοὺς δίνει ρυθμό, τίς
τοποθετεῖ σὰν αἰσθητικὴ ἀντίθεση στὴν
ἰδέα ἀγνάντια μὲ αὐτὴν τίς φωτίζει καὶ
τίς κάνει τραγοῦδι... Ὁ Παλαμᾶς εἶναι,
θάλεγε κανεὶς, ἓνας ρεαλιστὴς τοῦ λυρι-
κοῦ πάθους. Γι' αὐτὸ στέκεται ἡ λυρικὴ
τοῦ τέχνη κοντὰ στὸ δράμα, στὸ δραματι-
κὸ μονόλογο, πολὺ κοντὰ στὸ δαιμόνιο
ψαλμὸ, σὲ ὅ,τι ἀπὸ τὰ πάθη τῶν πρα-
γμάτων παρακολουθεῖ σὲ ἄφθαστα μακρὴ
μὴν ἐξοφορικὴ δπλασία, στὴν ἐκ βαθέων
προσενῆχ τῆς Χριστιανοσύνης.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΑΤΣΟΣ

(Ἀπὸ τὸ βιβλίο του «Παλαμᾶς», γ' ἔκδ.)

ΓΚΟΥΡΑ - ΚΑΣΤΑΝΙΑ - ΣΤΥΜΦΑΛΙΑ

ΒΑΣΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΥ

Θέλοντας να συμβάλλουμε σε μια πιο άμεση γνωριμία με την 'Ελληνική φύση, δημοσιεύουμε σ' αυτήν εδώ την στήλη, που ελπίζουμε να γίνει μόνιμη, κείμενα έντυπων από εκδρομές σε διάφορα μέρη της πατρίδας μας, αλλά και κείμενα ταξιδιωτικής λογοτεχνίας.

Κάνουμε αρχή με δύο κείμενα των φίλων μας κ. Βάσου Κωνσταντινίτσας, Κ. Ουράνη.

Σε απόσταση 168 χιλιομέτρων από την Αθήνα βρίσκεται η Γκούρα, ένα δημοφιλές χωριό της Κορινθίας, χτισμένο σε ύψος 950 μέτρων σε μια μαγευτική τοποθεσία ανάμεσα στα έλατα, στις δυτικές πλαγιές της Ζήρεας. Βλέποντάς την, νομίζεις ότι συνεργάστηκαν πολλοί χρωστήρες ζωγράφων για να της δώσουν τα όρατα χρώματα και την αμφιθεατρική θέση που έχουν τα καλοφτιαγμένα σπίτια της. Ψηλά ή Ζήρεα με τον επιβλητικό όγκο της, απέναντι ο Χελμός με τη χαρακτηριστική κορυφή του : Το κοκκινόχρωμα και πιο πέτρα ή Ντουρντουβάνα, ένα γοητευτικό βουνό. Κάτω ή κοιλάδα του Φενεού που είχαν άλλοτε λίμνη, φορτωμένη με τούς μύθους και τις περιγραφές του Πανσανία, προσφέρει άφρονες εναλλαγές χρωμάτων, όπως είναι σπαρμένη και χωρισμένη σε κομμάτια, ενώ την αρδεύει ο Όλιβος ποταμός.

Όταν ξεκινά κανείς από το Κιάτο, που είναι η άφετηρά για το ανέβασμα στη Γκούρα (62 χιλμ. από το Κιάτο) και παίρνει το φιδωτό δρόμο που οδηγεί στην περιοχή της Αρχαίας Φενεού, μιας πολιτείας που την έχτισε ο Ήρακλής και που με τις τελευταίες ανακαλύψεις μας αποκαλύπτει τα μνημεία της, μένει κατάπληκτος από την ομορφιά του τοπίου και την ποιότητα των χωμάτων. Τα χωριά που περνάει : Σούλι, Καίσαρι, Κεφαλάρι, Καλιάνι, Δοίρα, κάθε ένα με το χρώμα του διάζονται να μας οδηγήσουν στα λίμνη Στυμφαλίας για να μας ανιστορήσουν άλλους μυθικούς για τα άνακτορα του Στύμφαλου και τα βάσανά του, ενώ ένα άλλο χωριό : το Καρτέρι, μας ανοίγει

την αυλαία για να μπούμε στο βασίλειο του έλατου και να φτάσουμε στην υπέροχη Καστανιά.

Η Καστανιά είναι χτισμένη σε ύψος 1.050 μέτρων, ανάμεσα στα έλατα, με θαυμάσια θέα προς τον κάμπο και τις μεγαλοπρεπείς κορυφές βουνών που τις περιβάλλουν. Στην Καστανιά υπάρχει η προτομή του επλαστικού. Παπανίνα και σε μικρή απόσταση από το χωριό βρίσκεται το τουριστικό ξενοδοχείο «Ξενία», ανάμεσα στα έλατα σε ύψος 1.300 μέτρων. Από χωριά : η Μωσιά και το Μεσινό μας φέρνουν πιο κοντά στην ομορφιά Γκούρα.

Σαράντα μίλις χιλιόμετρα απέχει από το Κιάτο ή λίμνη Στυμφαλίας με τη μαγεία και τους θαύλους της. Φορτωτά άλογα γύρω : η Ζήρεα, ο Χελμός, ο Ολίγυρτος και υπόκρουση τα κρύα νερά των πηγών. Στη δυτική όψη της λίμνης βρίσκονται τα ερείπια της αρχαίας Στυμφαλίας, το πελαστικό τείχος, βωμοί και κοίτες. το στάδιο κ. α. Κοντά στο δρόμο είναι τα ερείπια του ναού της Αρτέμιδος και δίπλα ή εκκλησία των Φοράγων (13ου αιώνα). Στην ανατολική όψη της λίμνης συναντούμε την όψη του Αδριανείου υδραγωγείου που ίδρυσε την Κόρινθο. —Ενα από τα σπουδαιότερα έργα της αρχαιότητας. Η Στυμφαλία έγινε πολύ γνωστή από τις δονιθες της μυθολογίας που σκότωσε ο Ήρακλής.

Κάτω απλώνεται η κοιλάδα του Φενεού με τη σαγήνη που σκορπίζει και τις άρχαιες πολιτείες της που ένα μέρος ανακαλύφθηκε με τις τελευταίες ανακαλύψεις. Από γραφικά χωριά : τα Καλύβια και το

Ταξιδιωτικές έντυπώσεις

ΠΗΛΙΟ

Γ. ΚΑΛΑΜΙΤΣΗ

Άδρες - ζωντανές μένουν στη θύμησή μας, παλιές αναμνήσεις από γνωριμίες με βουνά χωριά ή πολιτείες. Πόσο όμως διαφορετικά και παράξενα, μās φαίνονται όλα αυτά τα παλιά, άμα τύχει να τα ξαναεπισκεφτούμε και να αντικρύσουμε τη διαφοροποίησή, που ο πανδαμάτωρ χρόνος άφησε επάνω τους, στη διάρκεια της ατέρμονης πορείας του.

Πάνε κοντά σαράντα χρόνια, από τότε που πήγα εκδρομή στο Πήλιο, σε ένα τριήμερο της Παναγίας. Με βατόρι μετά από ένα εικοσιτετράωρο ταξίδι, γιατί έτυχε να μην προλάβουμε τα νερά του

Ευρίπου. Φτάσαμε στο ύψος της Ευβοίας, απέναντι από το Τρίκερι, όταν μπροστά μας απλώθηκε, το εξαίρετο θέαμα του Παγασιτικού κόλπου, στεφανωμένου με ένα καταπράσινο τόξο, που ερωτιάρι-κα έσκυβε να φιλήσει το γαλάζιο κύμα.

Μπροστά μας ή πολιτεία του Βόλου, ξαπλωμένη στα πόδια του σπανού Σαρακηνού, και της δυτικής πλαγιάς του Πηλίου, που είναι πνιγμένη στο πράσινο, και στολισμένη με σκόρπιες διαμαντότρες, τη Μακρονίτσα την Πορταριά και όλα τα γύρω τους χωριά.

Μακριά στ' Ανατολικά ή κορφή Πηλίου

Πανόραμα δεσπόζουν του Φενεού. Στα Καλύβια υπάρχει μικρό μουσείο, όπου μπορεί να θαυμάσει κανείς ένα κλασικό άγαλμα γυναίκας με ένθετους οφθαλμούς και ένθετες βλεφαρίδες από χαλκό που βρέθηκε κατά τις ανασκαφές του αρχαίου φρουριακού κρηπιδώματος (Κουτρονολό-πυργο).

Η Γκούρα δεν είναι μόνο παραθεριστικό και εκδρομικό κέντρο, αλλά και κέντρο όρεινου τουρισμού, γιατί από δω γίνονται αναβάσεις και στη Ζήρεα και στα γύρω βουνά. Τα σπίτια του χωριού, που είναι καθαρά και γεροχτισμένα, είναι πρόθυμα να φιλοξενήσουν τους επισκέπτες, ενώ τα εστιατόρια και οι ταβέρνες έτοιμα να προσφέρουν τα νόστιμα φαγητά τους. Είναι μια περιοχή που περιβάλλεται από τα ωραιότερα βουνά της Πελοποννήσου : Ζήρεα, Χελμός, Ντουρντουβάνα, Ολίγυρτος (Σκίπια), βουνά με πλούσια βλάστηση, στην οποία κυριαρχεί το έλατο και ακολουθεί το πλατάνι, το πεύκο, ή δρυς, ή καστανιά, ή λεύκα και στα χαμηλότερα ή αμυγδαλιά, ή μηλιά,

ή αχλαδιά κ. α. Με μια μικρή πορεία από τη Γκούρα, ή με μικρό αυτοκίνητο θα καταλήξει κανείς στο περίφημο δάσος της Ζαρούχλας. Κι όσο τη χαίρεται κανείς τη βλάστηση, τόσο τρέμει στη σκέψη μήπως αποφυλωθεί κι αυτή όπως γίνεται σε διάφορα μέρη της Ελλάδος, και εδώ σε όρισμένα σημεία.

Από τα Καλύβια ένα γραφικό μονοπάτι θα μας οδηγήσει στη Μονή Αγίου Γεωργίου (ύψ. 2107 μ.). Το μοναστήρι οικοδομήθηκε στα 1754, έχει μία θαυμάσια εκκλησία με σκαλιστό τέμπλο μεγάλης αξίας και αξιολογές αγιογραφίες, και καταπληκτική θέα. Το μοναστήρι είχε οχυρωθεί από τον Κολοκοτρώνη που είχε μείνει εκεί για καιρό κατά την εισβολή των ορδών του Ιμπράημ στο Μοριά. Με πορεία 1½ ώρας γυρίζουμε στη Γκούρα, άφετηρά του σημειοῦ μας διοικητικού. Λίγο πιο πέρα είναι το χωριό Φενεός (ύψ. 1120 μ.).

ΒΑΣΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΣ
(Από το βιβλίο του «Γυρνώντας την Ελλάδα»).

σίδι, πού μυδιάζει τὸν οὐρανό, καὶ στέκει ἀκούητος, ἀγέρωχος διγλάτορας, τῆς πανόρωγας αὐτῆς γωνιάς τῶν Κενταύρων μὲ τις ἀμαδριάδες καὶ τις νεράϊδες καὶ παραστάτης τῶν ἀργοναυτῶν πού νίκησαν τὴ μεγάλη θάλασσα.

Τὸ μουράγιο πού ἀράξαμε, ἦτανε πνιγμένο, ἀπὸ τοιμινιέρες καὶ ἀμπουρα, γιὰ τὸ τότε τὸ λιμάνι τοῦ Βόλου, ἦτανε μεγάλη σκάλα, γιὰ ὅλες τὶς γραμμὲς τοῦ Αἰγαίου, καὶ ἐπίνειο τοῦ Θεσσαλικοῦ κάμπου μὲ ἀρετηρία στοὺς Θεσσαλικούς σιδηροδρόμους καὶ μετὰ μεγάλες βιομηχανίες μηχανουργεία, ἀλευρόμυλους, ὑφαντήρια καὶ τοιμνέντα. Ἀνοικτὰ ἀπὸ τὰ ἐμπορικά καράβια, ἦτανε ἀραγμένα μιά σειρά πολεμικὰ πλοία, σημαυστολισμένα γιὰ τὴ γιορτὴ τῆς Παναγίας.

Μ' ἓνα κουκλίστικο τραινάκι, σὺν τὶς ρεμουλκὲς πού εἶχανε τότε τὰ τρέμα στὸν Πειραιᾶ, φύγαμε γιὰ τὶς Μηλιές, πού ἦτανε καὶ τέρμα τῆς γραμμῆς αὐτῆς. Ἡ διαδρομὴ γινότανε πλάϊ στὴν ἀκρογιαλιά, καὶ ἀπὸ τὸν Ἄναυρο ἄρχισε ν' ἀφίνει κόσμο, πού πηγαίνανε γιὰ μπάνιο, καὶ συνέχεια περνοῦσε μέσα ἀπὸ τὰ περιβόλια, γιομᾶτα φρουτοδένδρα, μὲ ὄρνια ἀχλάδια καὶ μαστοὺς τῆς Ἀφροδίτης ὅπως λένε κατὰ μακρουλιὰ ροδάκινα, πού μπορούσε ἀπλώνοντας τὸ χέρι σου νὰ γευτῇς τὴ γλύκα τους.

Περάσαμε τὰ κάτω καὶ ἄνω Λεχώνια, μὲ τὶς ἀνθισμένες γαρδένιες τοὺς ἰβίσκους καὶ τὶς καμέλιες, στὰ σπίτια καὶ στὰ περιβόλια, καὶ συνέχεια ἀρχίσαμε σιγὰ - σιγὰ νὰ ἀνεβαίνομε, μιά σκεπασμένη μὲ ἐληρὲς πλαγιά καὶ ἀπὸ κεῖ ψηλά βλέπαμε τὰ χωριά Γαντζέα, Ἀγία Τριάδα, Καλὰ νερά καὶ Ἀργυρεῖα μὲ τὶς δαντελλένιες ἀκρογιαλιές τους.

Ὅσο προχωροῦσαμε πρὸς τὰ πάνω, ὅλο καὶ ἄλλαζε τὸ τοπίο, καὶ ἔπαινε τὸ βουνίσιο χρώμα, μὲ τὰ χαμόκλαδα ἀγριόδενδρα καὶ μέσα στὶς χαράδρες ψηλόκορμες θαλανιδιές, πλατάνια, λεύκες καὶ ὀξυές. Τὸ τραινάκι βαρυναστανάζοντας ἀφοῦ περάσαμε μιά ψηλὴ γέφυρα μπήκαμε νυχτωμένα καὶ σκοτάδι στὸ σταθμὸ στὶς Μηλιές.

Οἱ Μηλιές εἶναι πατρίδα τοῦ μεγάλου

δασκάλου τῆς ἐπανάστασης τοῦ 21. Ἄνθυμου Γαζῆ πού κληρονομία του στὴν πόλη ἔμεινε ἡ ἐξαιρετικὰ μεγάλῃ διβλιοθήκη του. Ἐπίσης ἐκεῖ γεννήθηκε καὶ ὁ Μακεδονομάχος Γαρέφης. Μὲ λεωφορεῖο φύγαμε γιὰ τὴ Τσαγκαράδα, καὶ σ' ὅλη τὴ δίοση διαδρομῇ, μὲ τὴν ἀφέγγαρη νύχτα δὲ βλέπαμε τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὶς ὁμορφιές τοῦ τοπίου, παρὰ μόνον ἀκούγαμε τὸ μουρμουρητὸ ἀπὸ τὰ νερά πού τρέχανε στὶς χαράδρες, καὶ μᾶς διέκοπταν τὴν ἀνία καὶ τὴ νύστα.

Τὰ φῶτα τῆς ἀτέλειωτης σὲ μακρὸς Τσαγκαράδας, μᾶς χαροποίησαν πού ἐπὶ τέλους φτάναμε, καὶ ἡ ἔκπληξις μας ἦτανε μεγάλη, ὅταν φτάσαμε πάνω ἀπὸ τὴν κατάφωτη πλατεῖα τῆς ἐκκλησιᾶς, μὲ τὸ μεγάλο γέριχο πλατάνι πού τὴν σκεπάζει ὁλόκληρη, καὶ ἀντικρύσαμε ἕναν χαρούμενο κόσμο, πού στροβιλιζότανε στὰ ταγκὰ καὶ τὰ βάλς μὲ τὴ μπάντα τοῦ Β. Ναυτικοῦ πού ἦρθε ἐπίτηδες ἀπὸ τὸ Βόλο.

Ἦτανε ἡ χρυσή ἐποχὴ τῶν καλοκατοκατεστημένων Αἰγυπτιωτῶν Ἑλλήνων πού παραθερίζανε στὰ χωριά τους, καὶ ὁ παρὼς πού ξεδεύανε, ἔφερε κέρια καὶ διάθεση γιὰ χοροὺς καὶ γλέντια. Κατὰ μικροξενοδοχεῖα πού ὑπῆρχαν, ἦτανε γιομᾶτα, εὐτυχῶς ὅμως ὁ νοματάρχης τῆς τουριστικῆς ἀστυνομίας, πού τότε ὑπῆρχε, μᾶς ἡσύχασε, ὅτι θὰ μᾶς τακτοποιοῦσε σὲ σπίτια, κι' εἶτοι εὐχαριστημένοι μέναμε ἐκεῖ νὰ καμαρώνομε τὰ χαρούμενα νειῶτα. Κάποια μελαγχολία ὅμως, πού θὰ δείχνανε τὰ πρόσωπά μας, τὴν ἀντελήφθη ὁ νοματάρχης, καὶ μᾶς ρώτησε ἂν θέλαμε νὰ μᾶς συστήσει ντάμες νὰ χορεύομε, πρόθυμα δεχτήκαμε τὴν ἀνέλπιστη πρότασή του, καὶ εἶτοι καὶ μεῖς εὐτυχεῖς στροβιλιζήκαμε ἀρκετὴ ὥρα μὲ τὶς ἀμαδριάδες ἢ νεράϊδες, πού μὲ καλωσύνη μᾶς δέχτηκαν.

Πέντε ἀπὸ τὴ παρέα θὰ κοιμόμαστε στοῦ Παπᾶ τὸ σπίτι, ὅπως εἶπε ὁ νοματάρχης, καὶ μιά ἀνησυχία μᾶς ἀπασχολοῦσε, μήπως δὲν ἦμαστε κατ'ἀλλῆλη ντυμένοι, γιὰ τοῦ παπᾶ τὸ σπίτι, γιὰτὶ ἀνάλογα μὲ αὐτὰ πού βλέπαμε, θὰ ἦτανε πλουσιόσπιτο. Ὅταν ὅμως βρεθήκαμε,

στὸ χῶλ τοῦ σπιτιοῦ, ὁ παπᾶς μᾶς ἔδειξε μιά στρωματοσάδα μὲ ἓνα στρώμα καὶ δυὸ οὐγιωτὰ σεντόνια, σ' ἓνα φτωχοδωμάτιο χωρὶς ἐπιπλα, δικαιολογούμενος ὅτι κι' αὐτὸς ἦτανε ξενοφερμένος ἐκεῖ, γι' αὐτὸ δὲν εἶχε κρεβάτια, κι' εἶτοι κατὰ γέροντοπαλλήκαρο δὲν μπορέσανε νὰ κλείσουν μάτι. Τὸ πρωὶ πάλι μόνος ὁ παπᾶς παρυσιαστῆκε, καὶ ὅταν τὸν ρωτήσαμε τί θὰ πληρώναμε, μὲ ἓνα μισοκακόμοιρο ὕψος μᾶς εἶπε, ἐγὼ δὲν ἐμπορεῖομε τὸ σπίτι μου! ἀλλὰ ἡ ἀστυνομία ἔχει κανονίσει 30 δραχμὲς τὸ κρεβάτι. Τοῦ βάλουμε στὸ χέρι 150 δραχμὲς καὶ φύγαμε μὲ ὠραία ἀνάμνησι ὅτι δὲ βρεθῆκε οὔτε νερὸ νὰ μᾶς προσφέρει στὸ σπίτι του.

Ἐσχάστηκαν ὅλα αὐτὰ, μόλις ἀγναντέψαμε μπροστά μας, τὸ γαλανόχρωμο Αἰγαῖο πού ἀπλόχερα μᾶς ἔστειλε τὸ δροσερὸ ἀεράκι του, ἀρωματισμένο ἀπὸ τὸ λουλουδιασμένο τοπίο τῆς Τσαγκαράδας, καὶ χαρούμενοι περπατοῦσαμε τὶς κατηφοριές μὲ τὰ καλντερίμια μὲ τὸ ὄργιαστικὸ πράσινο, τὶς νεροσυρμές καὶ τὰ μεγάλα δένδρα καρυδιές ἢ καστανιές, πού πολὺ αἰσθησιακὰ ἦτανε ἀγκαλιασμένα μὲ ἀγαπαιητὰ καὶ ἀγιόκλημα.

Στὴ συνέχεια τοῦ προγράμματος, ποῖν ἀπὸ τὸ μεσημέρι, βγήκαμε στὴν ἀκρὴ τοῦ χωριοῦ καὶ ἀπὸ τὸ Μοῦρεσι κατηφορίσαμε τὸ μονοπάτι γιὰ τὴν παραλία τοῦ Ἀϊ Γιάννη, μὲ τὴν κυματιστὴ πάντα ἀπέραντι θάλασσα, πού μὲ τὸ νεανικὸ μᾶς ἐνθουσιασμὸ τὴ γλεντήσαμε καὶ χαρήκαμε τὰ βαθειὰ νερά τῆς πού σηκώνουν μεγάλα κύματα.

Κλείνω τὸ κομμάτι τῶν ἀναμνήσεων, γιὰ σημερινὲς ἐντυπώσεις, πού ἡ καλὴ τύχη μοῦ χάρισε τὸ περασμένο καλοκαίρι πού βρεθῆκα πάλι στὸ Πήλιο. Τὸ ταξίδι μὲ αὐτοκίνητο ἀναπαντικὰ γίνεται μέσα σὲ τέσσερες ὥρες, καὶ ὅχι εἰκοσιτέσσερες πού κάναμε τότε μὲ τὸ βαστόρι. Τὸ μεγάλο λιμάνι τοῦ Βόλου, ρήμαξε ἀπὸ τὴν ἐπιβατικὴ κίνησι, γιὰτὶ τώρα ὅλα αὐτὰ τὰ πῆρε τὸ αὐτοκίνητο καὶ τὸ ἀεροπλάνο. Εὐτὶ νῦν ἄρχισε μιά γραμμὴ Βόλος - Συρία τώρα γιὰ ἐμπορεύματα καὶ ἴσως καὶ γιὰ ἐπιβάτες καὶ ὅπωςδὴ-

ποτε θὰ δώσει ζωὴ στὸ λιμάνι.

Ἡ πολιτεία τοῦ Βόλου καὶ τὰ γύρω χωριά μετὰ τὸ μεγάλο σεισμὸ, ἄλλαξαν ὀψη σὲ κτίρια καὶ δρόμους, δυστυχῶς ὅμως ἀπὸ λανθασμένη ἀντίληψη μὸδας, χάθηκε ὁ ὠραίος Πηλιορείτικος οὐθιμὸς πού θίμιζε μιά ἐποχὴ ὠραία καὶ παλιὰ. Εὐτυχῶς ὅμως πού μένει γιὰ δῆγμα Πηλιορείτικον οὐθιμὸ τὸ Δημαρχεῖο καὶ λιγοστὰ σπίτια πρὸς τὴν Πορταριά.

Τὸ γραφικὸ τραινάκι χάθηκε κι' αὐτὸ, τὸ ἔφαγε ἡ ἐξέλιξη καὶ ἀλωναῖζουν παντοῦ τὰ λεωφορεῖα, γιὰ ὅλα τὰ χωριά μὲ ἀσφαλτοστρωμένους καλὸς δρόμους καὶ καλὴ σήμανσι καὶ εἶτοι δημιουργήθηκε τουριστικὴ κίνησι μεγάλη σὲ παραλίες καὶ χωριά.

Ξενοδοχεῖα, κάμπινγκ καὶ δωμάτια γιὰ ἐνοικίαση ὑπάρχουν πάρα πολλὰ καὶ σὲ ὀρισμένα μέρη ὅπως τὸ Μαλάκι, χτιστήκαν τρία μεγάλα συγκροτήματα μὲ διαμερίσματα τοῦ ἐνὸς ἢ δύο δωματίων πού νοικιάζονται καὶ παραθερίζουν ἐκεῖ Γιουγκοσλάβοι καὶ ἄλλοι ξένοι ἐφέτος. Στὰ ὀρεινὰ χωριά Μηλιές, Ἀϊ Γιάννης, Βιζίτσα, Ἀγ. Βλάσης, Πινακάτα μὲ τὴν ὁμορφίαν τους καὶ τὰ καλοκαιρινὰ τους πανηγύρια ἔορτᾶι ἅγιον, δημιουργοῦν μεγάλες συγκεντρώσεις κόσμου, σὲ σημεῖο πού παρουσιάζεται ἡ ἴδια δυσκολία παρακρίσεως παρόμοια τῆς Ἀθήνας. Κεῖνο ὅμως πού ἰδιαίτερα μὲ ἐντυπωσίασε, ἦτανε τὰ πολλὰ ἀρχοντικὰ σ' αὐτὴ τὴ περιοχὴ, 16ου μέχρι 18ου αἰῶνα, πού ὀρισμένα ἀντιστέκονται ἀκόμα στὴ φθορὰ τοῦ χρόνου, καὶ ἄλλα μισοσημαγμένα ἀπὸ τὸ ξεκλήρισμα τῶν ἀρχόντων περιμένουν συμπαράστασι καὶ μοῦ γεννιέται ἡ σκέψη στὸν ἔρμο καὶ κατακαυμένο Μωριά ὅχι ἀρχοντικὸ δὲ βόρσκεις, ἀλλὰ οὔτε ἐκκλησιὰ μεγάλη παλιὰ, ἀφοῦ διαρκῶς ἦτανε σὲ διαγμὸ ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ πέρνανε τὰ βουνά.

Ἐδῶ ἡ τύχη ἦτανε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη διαφορετικὴ. Τὸ 1668 ὁ Σουλτάνος Μεχ. μετ' ἤγε γιὰ κινήσι στὸ βουνὸ τῶν Κενταύρων, καὶ τόσο μαγεύτηκε ἀπὸ τὸ τοπίο, πού ἔκανε ἰδιοκτησία τοῦ στέμματος, τὴ Ζαγορά, Τσαγκαράδα, Πορτα-

ριά και ἄνω Βόλο, και ἀπαγόρευε στοὺς Τούρκους νὰ πλησιάζουν τὰ χωριά τοῦ Πηλίου. Κι' ἔτσι βρήκε εὐκαιρία ὁ κόσμος, νὰ ἀναπτύξει μεγάλη σηροτροφία, μὲ ἐξαγωγή στὴ Γαλλία και Κωνσταντινούπολι μεταξιοῦ και ὑφαντικῶν ποικιλιῶν, γαϊτάνια, μπρισίμια και ἄλλα ποὺ φτάνανε στὰ χαρέμια, και εἶχανε τὴν εὐνοια κάποιας Σουλτάνας Ἑλληνικῆς καταγωγῆς ποὺ τοὺς προστάτευε.

Γνωστὸ μᾶς εἶναι, ἀπὸ τὰ παλὰ χρόνια, ὅτι ὅπου ἤμαζε ἐμπόριο, ἐπακόλουθό του ἦταν ἡ ἀνάπτυξι τῶν γραμμάτων τῶν ἐπιστημῶν και τῶν τεχνῶν. Ἔτσι και τὴν ἐποχὴ αὐτὴ στὸ Πήλιο, μέχρι τὰ Ἀμπελάκια ποὺ εἶχανε τὴ βιοτεχνία στὶς βαφές, φάνηκαν και ἔδρασαν προοδευτικά, ὁ Ρῆγας ποὺ ἐδίδαξε στὴ Ζαγορά και στὸν Κισσό, ὁ μεγάλος δάσκαλος Ἀνθίμος Γαζῆς, ὁ Κωνσταντῆς και ἄλλοι πολλοί, διότι ἡ συναλλαγὴ τοῦ ἐμπορίου ἔδινε τὰ μέσα νὰ προκόβουν οἱ ἄνθρωποι.

Σὲ γενικὲς γραμμές, τὸ Πήλιο εἶναι ἓνα ξεχωριστὸ ὄραϊο κομμάτι τῆς Ἑλληνικῆς γῆς, γιατί τὸ βουνὸ αὐτὸ μὲ τὶς καταπράσινες πλαγιές του, και τὶς ὑπέροχες ἀκρογιαλιές ἐνθουσιάζει και σκλαβώνει ἐκείνους ποὺ θὰ τύχει νὰ τὸ ἐπισκεφτοῦν. Στὸ τεράστιο πράσινο τόξο τοῦ Παγασιτικοῦ, και ἀπὸ τὶς δυὸ πλευρές του, ὑπάρχουν ὁμορφα χωριά, μὲ ξενοδοχεῖα, κάμπινγκ και ξενῶνες και ὑπέροχες ἀκρογιαλιές μὲ θάλασσες γιὰ ὅλες τὶς ἡλικίες. Στὴ συνέχεια ἡ Αἰγαιοπελαγίτικη πλευρὰ τοῦ Πηλίου, ἀπὸ τὴν Πρόπαν ἡ Καλαμάκι, τὴν Τσαγκαράδα μὲ τὸ Μυλοπόταμο, τὴ Νταμούχαρη, τὸν Ἀϊ

Γιάννη μέχρι τὸ Χορευτὸ, ποὺ τὸν παλιὸ καιρὸ ἦτανε μέρη ἀπροσπέλαστα χωρὶς δρόμους, τώρα μπορεῖ κανεὶς νὰ χαρῇ, τὶς ἄγριες ἀκρογιαλιές τους μὲ τοὺς βράχους και τὶς σπηλιές, και τὰ βουνὰ κύματα τοῦ Αἰγαίου, μὲ τὸ αὐτοκίνητο γιατί ἔχει δρόμους ὁραίους μέχρι τὴ θάλασσα.

Ὅσοι ἔχουν τὸ μερὶ τῆς δρεϊβασίας, μποροῦν νὰ χαροῦν τὶς καταπράσινες κορφές και τὰ ὄρεϊνὰ χωριά, γιὰ νὰ θανάσουν τὴν ἰδιαίτερη χλωρίδα τοῦ βουνοῦ αὐτοῦ, ποὺ δὲν εἶναι πεῦκα ἢ ἔλατα, ἀλλὰ βαλανιδιές, ὀξυές, καστανιές, κερυδιές και φουντουκιές ἀκόμα.

Τελικὰ ὅσοι ἐνδιαφέρονται γιὰ ἀρχαιολογία, και γενικὰ ὅσα ἀναφέρονται στὴ μυθολογία μας πρὶν ἀπὸ ἔξη ἢ πέντε χιλιάδες χρόνια, μποροῦν νὰ ἐκπληρωθοῦν τὸ ἐνδιαφέρον τους, ἐπισκεπτόμενοι τὸ Σέσκλο, τὸ Δημινί, τὴν Ἰωλκὸ, τὶς Φθιώτιδες Θῆβες, τὶς Παγασές, τὴ Δημητριάδα και πολλὰ ἄλλα ποὺ ἐνκολώτερα θὰ τὰ βρεῖ στὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο τοῦ Βόλου, μὲ τὰ σπάνια δείγματα, τὶς ἐπιτύμβιες πλάκες, μὲ χαραγμένες ἀνταρσάσεις, σκεπασμένες μὲ κόκκινο χρῶμα ποὺ δὲ μπόρεσαν νὰ ξεβάψουν τόσο αἰῶνες και τόσες περιπέτειες.

Γιὰ τὴ σύγχρονη ἐποχὴ εἶναι ἡ ζωγραφικὴ λαϊκὴ τέχνη τοῦ Θεόφιλου στὴν Ἀνακασιά και τὴ Μακρυνίτσα, στὴν ἐκκλησίᾳ τῆς Παναγίας ποὺ πρωτοχτίστηκε στὰ 1222 καθὼς και ἄλλα χριστιανικὰ λατρευτικὰ κτίρια ἢ μοναστήρια.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΛΑΜΙΤΣΗΣ

(Ἑλatoς)

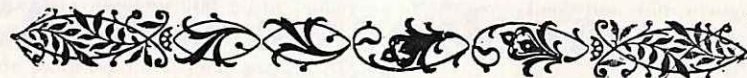
ΕΛΑΤΕ ΤΟ ΠΑΣΧΑ ΜΑΖΙ ΜΑΣ

α) ΧΙΟΣ - ΜΥΤΙΛΗΝΗ

β) ΛΕΥΚΑΔΑ - ΠΑΡΓΑ - ΠΑΞΟΙ

γ) ΚΑΜΕΝΑ ΒΟΥΡΛΑ - ΜΟΝΗ ΑΓΑΘΩΝΟΣ

δ) ΓΑΛΑΤΑΣ - ΛΕΜΟΝΟΔΑΣΟΣ - ΠΟΡΟΣ

ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑ

Β'. ΚΑΤΩ ΠΟΛΙΣ

Ἡ ἐκπληξη μεγαλώνει ὅταν ὁ ἐπισκέπτης τῆς Μονεμβασίας περάσει τὴ γέφυρα ποὺ ἐνώνει τὴ στεριά μὲ τὴ βραχονησίδα και προχωρεῖ στὴ μεσημβρινὴ βάση τοῦ καστορόβραχου, γιὰ νὰ ἀνακαλύψει τὴ κρυμμένη Κάτω Πόλη ποὺ βρίσκεται πὺ πέρα.

Αἰσθάνεται δέος περιπατώντας ἀνάμεσα στὸ δυσθεώρητο ὕψος τὸ κομμένο ἀπότομα στ' ἀριστερὰ και στὸ ἀπύθμενο βάθος, ποὺ μοιάζει σὰν ἄβυσσος νὰ βαρυνθῶνται δεξιά.

Πλησιάζοντας ἀκόμη πρὸς τὴ Κάτω Πόλη αἰσθάνεται κανεὶς θαυμασμό, ὅταν ἀντικρύσει, γιὰ πρώτη φορὰ τὸ δυτικὸ τῆς τεῖχος, ποὺ ἀρχίζει σὰν κλιμακωτὴ μάνδρα ἀπὸ τὴ βάση τοῦ βράχου και κατεβαίνει ὡς τὴ θάλασσα, ἀφοῦ παρουσιάσει ἐπιδεικτικὰ τὶς δαντελωτές ἐπάλξεις του, τὶς βουθὲς πελεμίστρες του, τὶς ἀγέρωχες σκοπιές του.

Ὅταν τέλος φθάσει μπροστὰ στὴν κεντρικὴ, πολωτὴ ὀχυρωμένη πύλη τῆς εἰσοδίου, τότε ἡ ὄψη τῆς καὶ ἡ ἱστορία θὰ γεννήσει ἓνα σωρὸ συναισθήματα ποὺ προκαλοῦν ἓνα πλῆθος ψυχικὲς καταστάσεις και συγκινήσεις.

Ἡ εἰσοδος αὐτὴ, ἐκλεινόνταν ἄλλοτε και ἀσφάλιζε τοὺς κλεισμένους κατοίκους ποὺ ἀμύνονταν γιὰ πίστη και Πατρίδα και κρατοῦσε μακριὰ τοὺς ἀγριεμένους ἐπιδρομείς ποὺ ὀρμοῦσαν γιὰ καταστροφὴ και ἀφανισμό.

Οἱ σιδηροθωρακισμένες πόρτες μὲ τοὺς ἀλύγιστους μοχλοὺς ἔδιναν θάρρος στοὺς ἀμυνόμενους και ἀπογοήτευση στοὺς ἐπιτιθεμένους. Πόσες συμπλοκές και αἱματηρές σκηνές θὰ μπορούσε νὰ διηγηθῇ, αὐτὴ ἡ θυλικὴ πύλη, ἂν μπορούσε νὰ μιλήσει.

Σήμερα, ὁλάνοιχτη και ὑποδεχτικὴ, ἂν και ἀμίλητη, δέχεται τοὺς ἐπισκέπτες και τοὺς δείχνει τὰ μνημειακὰ τῆς ἐθνυ-

μήματα, κατάλοιπα μιᾶς ἡρωικῆς ἐποχῆς, σὰν μουσειακὰ ἐκθέματα. Εἶναι τὰ σιδηρόφραχτα θυρόφυλλὰ τῆς ποὺ ξεκουράζονται ἀκουμπησμένα παρᾶμερα, χωρὶς νὰ βάσουν στήθος ν' ἀποθήσουν τὸν ἐπίβουλο ἐπιδρομέα.

Εἶναι οἱ σιδερένιες ἀμπάρες ποὺ σκουριάζουν χωρὶς νὰ βάλουν τὰ μπράτσα τους νὰ σταματήσουν τὸ σπρώξιμο τοῦ ἀφηνιασμένου ληστή. Εἶναι τὰ σιδερένια καρφιά ποὺ φθειρόνται ἀπὸ τὸ χρόνο, χωρὶς νὰ δείξουν τ' ἀπειλητικὰ τους δόντια ποὺ θὰ ἔξελιζαν τοὺς ἀνεπιθύμητους πειρατές.

Εἶναι οἱ πύργοι τῶν φρουρῶν, οἱ θυρίδες τῶν τοξευτῶν, ποὺ δέχονται τὴν καταφρόνια και τὴν παραμέληση, χωρὶς τὴν παρουσία τῶν ἡρωϊκῶν μαχητῶν τῆς Πολιτείας.

Οἱ πύργοι τῶν προμαγόνων, μισοφωγόμενοι ἀπὸ τὰ νύχια τῶν ἀνέμων και μισογδαρμένοι ἀπὸ τὰ δόντια τῶν ὑδάτων, ποὺ τοὺς ἔδερναν ἀπὸ δεξιά και ἀπὸ ἀριστερά, και τραυματιζόμενοι ἀπὸ τὶς λυσσασμένες ἐπιδρομὲς ἀπὸ τὴ στεριά και ἀπὸ τὴ θάλασσα σήμερα δέχονται τὰ ἀδιάφορα πατήματα τῶν ἐπισκεπτῶν μὲ μιὰ παραπονεμένη ἔκφραση, ποὺ τὴν διαπιστώνει κανεὶς ὅταν ρίξει μιὰ ματιὰ στὴν ταπεινωμένη παρουσίᾳ τους, ποὺ ἄλλοτε ἦταν μιὰ στάση ἀγέρωχη και μιὰ ὑπερηφία ἀκαμπτῇ.

Στὴν παρουφί τοῦ τεῖχους ποὺ περιβάλλει τὴν Κάτω Πόλη τῆς Μονεμβασίας διασώθηκαν οἱ κλιμακωτοὶ δρόμοι ποὺ ἄλλοτε χρησιμοποιεῖσαν σὰν δρόμοι τῶν ὑπερασπιστῶν ποὺ ἔτρεχαν νὰ προσπύξουν τὰ κρίσιμα σημεῖα. Σήμερα ἐπιτρέπουν στοὺς ἐπισκέπτες νὰ κάνουν παρόμοιες διαδρομὲς γιὰ διασκέδαση ἢ περιέργεια ἢ και ἀκόμη ἀπὸ ρομαντικὴ συγκίνηση, νὰ πατήσουν

στά ίδια θέματα των καστρομάχων της βυζαντινής εποχής ή των τουρκομάχων της νεώτερης ιστορίας.

Αναλογίζεται κανείς την ιστορική αξία και τη θρυλική ύστεροφημία των ερειπίων αναπαραστών φανταστικές εικόνες που διαδρατίστηκαν εκεί και προκαλούν φρίκη από τους σκοτωμούς των άμυνόμενων και επιτιθεμένων.

Θαυμάζει κανείς τον ήρωισμό και την καρτερία, την άντοχή και την αυτοθυσία των υπερασπιστών και αποδυναμώνει το θράσος και την ιταμότητα, την αδικία και την απληστία των κατακτητών. Οι αρετές και οι κακίες συσσωρεύονται μπροστά στα τείχη και αναζητούν για να διδάξουν και για να φρονιματίσουν.

Μέσα στον περίβολο της Κάτω Πόλεως της Μονεμβασιῶς διατηρείται ή παλιά πολιτεία σαν μουσειακό δείγμα οικισμού και σαν κειμήλιο άρχαιολογικής και πολεοδομικής τεχνοτροπίας της μεσαιωνικής εποχής, στον ελληνικό χώρο.

Τα σπίτια συσπειρωμένα και στριμωγμένα, μοιάζουν να σφίγγονται τόσο πολύ άναμεταξύ τους, ώστε οι τοίχοι σίς προσόψεις τους, που βλέπουν προς τους στενούς λιθόστρωτους δρομίσκους, να φαίνονται συμπεσμένοι και τραηγμένοι κατά το βάθος και τα ανοίγματά τους πόρτες ή παράθυρα να έχουν στενέψει σαν να συμμορφώνονται στο νόμο του αδιαχωρήτου.

Τα σπίτια που υφίστανται μιὰ άμφίπλευρη πίεση φαίνονται να προσπαθούν να κερδίσουν χώρο σε βάθος, στο πίσω μέρος, με υπόγειες στοές και σε ύψος με την προσθήκη ορόφων, του ενός πάνω στο άλλο. Οι πόρτες και τα παράθυρα φαίνονται σαν να θέλουν να βολευτούν στην στενότητα του τοίχου και να μοιάζουν μάλλον σαν πολεμίστρες και άμυντικά ανοίγματα, παρά σαν ανοίγματα φωτισμού, αερισμού ή θέας.

Μέσα εκεί όλα είναι μικρά, στενόχωρα και κολημένα. Και αυτοί οι κοινόχρηστοι

χώροι, μόλις που μπορούν να χαρακτηρισθούν σαν τέτοιοι. Ένας κάπως πλατύτερος δρόμος μπορεί να διεκδική τον τίτλο της πλατείας και ένα άσκητικό δενδράκι μπορεί να διεκδική την τιμή του πάρκου.

Το τείχος του κάστρου και οι τοίχοι των σπιτιών, οι στενοί δρόμοι και τα μικροκαμωμένα οικήματα έναρμονίζονται και συγγενεύουν αισθητικά άναμεταξύ τους για να φανερώσουν στενόχωρη ζωή, συμπεσμένη έκταση, συνωστισμένη χωρητικότητα.

Οι εκκλησίες διαφόρων εποχών, δογμάτων και ρυθμών, φανερώνουν την πολυκύμαντη ιστορία μιᾶς άνθεκτικής πολιτείας, κάτω από πολυώνυμους οικιστές, διεκδικητές και δυνάστες, που έμπνέει συμπάθεια για τη ζωή και θαυμασμό για τα έργα εκείνων που έζησαν εκεί μέσα και έχτισαν όλα εκείνα τα οικοδομήματα.

Ο χώρος της Κάτω Πόλεως κλείνεται άνατολικά με παράλληλο προς το δυτικό τείχος άνάλογο με εκείνο, σε μήκος, ύψος, όχρωσεις. Μεσημβρινά, άλλο τείχος κλείνει την άκτι της θάλασσας και δέχεται τον άσίσαστο ρόχθο του κύματος όπως άλλοτε τις άσταμάτητες έπιδρομές των κουρσάρων και άλλωφύλων.

Βορεινά ή Πόλη εξασφαλίζεται από το φυσικό τείχος του βράχου που επέσφεται από τεχνητό τείχος που προστάτευε την Άνω Πόλη.

Οι τροῦλοι και τα καμπαναριά, τα τζαμιά και οι εκκλησίες φανερώνουν πώς σ' αυτή την Πόλη κατοίκησαν Βυζαντινοί, Φράγκοι, Βενετοί και Τουρκοί.

Η ύπαρξη των σημερινών κατοίκων που παραμένουν εκεί, έστω και λίγοι, μαρτυρεί πώς ή Πόλη της Μονεμβασιῶς έπαθε πολλά, άλλα παρέμεινε ελληνική και άναπολεί και διηγείται με την εμφάνισή της τα περασμένα.

ΙΩΑΝ. Β. ΒΙΓΛΑΣ

Λαϊκή παράδοση και Λαογραφία

ΙΩΤΗΡΗ ΘΕΑΦΑΝΗ

Ο άνθρωπος από τη πρώτη εμφάνισή του στη γή, όριοθέτησε την έλλογη παρουσία του με μιὰ σταδιακή αλλά και πολύμορφη δραστηριότητα, που έφερε τα πρώτα πολιτισμικά άποτελέσματα.

Τα πολιτισμικά αυτά άποτελέσματα στάθηκαν πολύτιμοι βοηθοί για την παραπέρα ανθρώπινη δημιουργία, μιὰ και άποτελούσαν ένα βιωμένο και δοκιμασμένο πολιτιστικό ύλικό.

Σήμερα μιλώντας για τη παράδοση μιᾶς κοινωνικής ομάδας, έννοούμε το σύνολο των πολιτιστικών κατακτήσεων που ή ομάδα δημιούργησε στην πορεία της μέσα στο ιστορικό γίνεσθαι και τις πολύτιμες έμπειρίες που άποκόμισε μέσα άπ' αυτή την πορεία της.

Ο χώρος και το ύλικό της παράδοσης εκτείνεται σ' όλες τις μορφές της ανθρώπινης δραστηριότητας, σ' όλες τις μορφές της ανθρώπινης ζωής.

Κάθε κοινωνική ομάδα χαρακτηρίζεται από τη δική της ιδιοσυγκασία, από ένα ιδιαίτερο τρόπο σκέψης και δράσης, χαρακτηριστικά τα όποια δροῦν άμεσα σε όλη τη δημιουργία της. Κατά συνέπεια λοιπόν ή παράδοση κάθε λαού κρύβει μέσα της όλα εκείνα τα στοιχεία τα όποια χαρακτηρίζουν από κάθε άποψη τον συγκεκριμένο λαό.

Η φυλετική ιδιαιτερότητα, ο βαθμός πολιτιστικής καλλιέργειας, ή συναισθηματικότητα και πολλά άλλα στοιχεία κρύβονται μέσα στη παράδοση. Τα στοιχεία αυτά δέν χαρακτηρίζουν το λαό σε μιὰ συγκεκριμένη ιστορική περίοδο, αλλά είναι στοιχεία της ιστορικής διάρκειάς του, μεταδίδονται από γενιά σε γενιά και «σφραγίζουν» τη δημιουργία του σε κάθε εποχή.

Από την άποψη αυτή ή λαϊκή παράδοση δέν είναι ένα στοιχείο με «μουσεια-

κό» χαρακτήρα, μιὰ στατικοποιημένη και ξεπερασμένη κατάσταση, αλλά αντίθετα είναι κάτι ζωντανό που το κυφορούμε μέσα μας και που σε κάθε κατάλληλη εύκαιρία το εκφράζουμε με την δημιουργία μας. Η παράδοση λοιπόν είναι, όπως σωστά έχει είπωθεί: «μιὰ συνείδηση του συνόλου του παρελθόντος μέσα στο παρόν».

Η ουσία αλλά και ή παρουσία της παράδοσης στη σύγχρονη σκέψη ένδς λαού εκφράζεται θαυμάσια και με το παρακάτω άπόσπασμα άπ' τις «Δοκιμές» του Γ. Σέφερη:

«Η Έλληνική γλώσσα, ο άνθρωπος, ή θάλασσα... Για κοιτάξετε πόσο θαυμάσιο πράγμα είναι να λογασιάζει κανείς πώς, από την εποχή που μίλησε ο Όμηρος ως τα σήμερα, μιλούμε, άνασαινούμε και τραγουδάμε με την ίδια γλώσσα. Κι' αυτό δέν σταμάτησε ποτέ, είτε σκεφτούμε την Κλυταιμνήστρα που μιλά στον Άγαμέμνονα, είτε την Καινή Διαθήκη είτε τους Ύμνους είτε το Κρατικό και τον Διγενή Άκρίτα, είτε το Κρητικό Θέατρο και τον Έρωτόκριτο, είτε το δημοτικό τραγούδι...

Πρέπει να σκεφτείτε πώς όλα αυτά βρίσκονται μέσα σας τώρα, βρίσκονται όλα μαζί, πώς είναι το μεδούλι των κοκκάων σας και πώς θα τα βρείτε αν σκαψετε αρκετά βαθιά τον έαυτό σας».

Η έπιστήμη αντικείμενο της οποίας είναι ή μελέτη και ή γνώση του παραδοσιακού πολιτισμού είναι ή λαογραφία. Για το ρόλο, τη λειτουργία αλλά και το χώρο μέσα στον όποιο κινείται ο θεμελιωτής της λαογραφίας σαν έπιστήμης στη πατρίδα μας Ν. Πολίτης σημειώνει: «Η λαογραφία εξετάζει τις εκδηλώσεις εκείνες του ψυχικού και κοινωνικού βίου

του λαού, που η πρώτη τους αρχή είναι άγνωστη, επειδή δεν προέρχεται από την επίδραση ενός εξαιρετικού ανθρώπου, κι' έτσι δεν οφείλονται στην άνατροφή και τη μόρφωση. 'Επίσης εξετάζει και τις έκδηλώσεις, που είναι συνέχεια ή διαδοχή μιάς κοινωνικής καταστάσεως, που υπήρχε πριν ή είναι μεταβολή κι' αλλαγή άθελητη συνειδητών έκδηλώσεων του βίου κατά το παρελθόν...». Πάντως πρέπει εδώ να παρατηρήσουμε ότι η λαογραφία ασχολείται με τη ζωή λαών και εποχών ιστορικών (δηλ. που έχουν ιστορία) ενώ αντίθετα με τη ζωή των πρωτογόνων λαών αλλά και με γεγονότα που σχετίζονται με πρωτογονικές αναφορές ασχολείται η εθνογραφία.

'Ακόμη αντικείμενο της λαογραφίας είναι ή μελέτη του πολιτισμού που είναι βασισμένος στον προφορικό λόγο (πα-
ραδοσιακός) σε αντιδιαστολή με τον ι-

στορικό πολιτισμό (που είναι βασισμέ-
νος στον γραπτό λόγο). 'Η λαογραφία
προχώρησε σημαντικά από τη στιγμή
που έγινε δεκτή ή λεγόμενη «οίκολογι-
κή» έρμηνεία. Σύμφωνα μ' αυτήν τὰ διά-
φορα λαογραφικά στοιχεία μιάς κοινο-
νικής ομάδας δεν εξετάζονται ξεχωριστά
το καθένα αλλά σφαιρικά, μέσα απ' την
άλληλεπίδραση που εξασκούν.

Με τη βοήθεια αυτής της μεθόδου έρ-
μηνείας ή λαογραφία μπορεί πλατιά να
εξετάσει τους κοινωνικούς σχηματισμούς
αλλά και τις γενικότερες συνθήκες κάτω
απ' τις οποίες έζησε και δημιούργησε
έναν λαός.

'Η λαογραφία βρίσκεται σήμερα στο
χώρο των λεγομένων κοινωνικών έπιστη-
μών και ο ρόλος που παίζει είναι πολυ-
σήμαντος.

ΣΩΤ. ΘΕΟΦΑΝΗΣ

Ο ΧΟΡΟΣ ΤΟΥ "ΚΡΥΣΤΑΛΛΗ,,

ΣΑΒΒΑΤΟ 18 ΜΑΡΤΙΟΥ

ΩΡΑ 9 μ. μ. - 4 ΠΡΩΪΝΗ

Στο Κοσμικόν Κέντρον **ΚΑΛΑΜΠΟΚΑ** (Τέρμα Πατησίων)

Με πλουσιώτατο Καλλιτεχνικό πρόγραμμα

ΟΜΗΡΟΣ ΑΘΗΝΑΙΟΣ

ΚΛΕΙΩ ΔΕΝΑΡΔΟΥ - ΣΟΦΗ ΖΑΝΙΝΟΥ

ΜΑΡΙΟ - ΑΡΕΤΗ ΚΥΠΡΑΙΟΥ

Χορευτική άτραξιόν **LEO GREGE**

Χορός 'Οριεντάλ **ΚΟΡΝΗΛΙΑ-ΜΠΟΥΖΟΥΚΙ Γ. ΣΤΡΑΤΕΛΟΣ**

'Ορχήστρα **ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ** - Τραγούδι **ΜΕΝΕΛΑΟΣ**

Μενού: **TABLE D'HOTE** Δραχμές **400**

ΤΑΥΓΕΤΟΣ

ΚΩΣΤΑ ΟΥΡΑΝΗ

Κανένα βουνό απ' όσα είδα στη ζωή
μου —από το Μόν Μπλάν με τὰ αιώνια
άπάτητα χιόνια, ίσαμε τις πιο άγριες
ίσπανικές «σιέρρες»— δέ μου έκανε ποτέ
την εντύπωση που αισθάνθηκα, που δέ-
χθηκα κατάσθηθα θά έπρεπε να πώ, ή-
ταν από μια ψηλή καμπή του άμαξιτού
δρόμου πρὸς τὴ Σπάρτη αντίκρυσα τὸν
Ταῦγετο σ' ὅλο του τὸ επιβλητικὸ ὕψος.
Δὲν φανταζόμουν ποτέ, ὅτι θά υπήρχε
βουνὸ με τέτοιο χαρακτήρα, τέτοιαν ἀ-
τομικότητα. 'Η εἰκόνα του εἶταν ἄφθα-
στα μεγαλοπρεπής. Παρουσιάζεται στη-
ριγμένος σὲ τεράστιες, συμπαγείς πλα-
γιές, παρόμοιες με στηρίγματα τειχῶν,
χρώματος μᾶβ καὶ μολυβένιου, καὶ οἱ
κορφές του, που ἔχουν σχήματα πυραμί-
δων, ξεκόβονται στὸ γαλανὸ οὐρανὸ κα-
τακάθαρα καὶ σκληρά.

Δὲν υπάρχουν, ὅπως συμβαίνει μ' ἄλ-
λα ψηλά βουνά, μικρότερες βουνοσειρές
να τὸν μισοκρύβουν καὶ νὰ ἐμποδίζουν
ν' ἀγκαλιάσει κανεὶς με μὴ ματιά ὁλό-
κληρο τὸ ὕψος του. 'Απὸ τὴν κοιλιάδα τῆς
Σπάρτης, ὅπου κάνει φιδίστους ἐλιγμούς
ὁ Εὐρώτας, καὶ πού ἀπλώνεται σὰ μὴ
θάλασσα πρασινάδας ὁ Ταῦγετος, ἴσιος,
ῥατὸς καὶ δυνατὸς —με μὴ περίφανη
ἀνάταση— ἴσαμε τὸ ὕψος τῶν χιονοσκε-
πασμένων κορυφῶν του.

Καθὼς ἐμφανίζεται ἔτσι δὲ δίνει μόνον
μιὰν ἐντύπωση μεγαλείου, ἀλλὰ καὶ μὴ
βαθειὰ συγκίνηση. Δὲν τὸν φαντάζεται
κανεὶς ἄψυχοι: παγερὴ αἰωνιότητα ὕλης. Κα-
θὼς ὕψωνεται θεόρατος καὶ δυνατὸς,
σκιάζοντας τὴ μεγάλη πεδιάδα, φαντάζει
σὰ μὴ ἐμψυχή παρουσία, σὰ νὰ εἶναι ὁ
τιτανικὸς φρουρὸς τῆς —καὶ δίνει πρα-

γματικὰ τὸ μάθημα ἐκείνο τῆς ἐνέργειας
καὶ τῆς δύναμης, πού ἐνοιωσε ὁ Μωρὶς
Μπαρές, ὅταν τὸν εἶδε καὶ με τὸ ὁποῖο
ἐξήγγισε τὸ πολεμικὸ θαῦμα τῆς ἀρχαίας
Σπάρτης.

'Αληθινά, ἀφοῦ δεῖ κανεὶς τὸν Ταῦγετο
ἐννοεῖ καλύτερα, ἐννοεῖ ἐντελῶς, πὼς ὑ-
πῆρξε ἡ φυλὴ αὐτὴ ἡ περήφανη, ἡ ἐξαί-
σια ἀνδρική, ἡ λιτὴ, ἡ αὐστηρὴ καὶ πο-
λεμόχαρη, πού ἔζησε στὴν κοιλάδα αὐ-
τῇ τῆς Σπάρτης χωρὶς νὰ νοιώσει ποτέ
τὴν ἀνάγκη νὰ περιτειχίσει 'Ακροπόλεις,
γιὰ νὰ καταφεύγει σ' αὐτὲς σὲ ὥρες
ἐχθρικῶν ἐπιδρομῶν. Οἱ ἄνθρωποι πού
ἀντίκρυζαν καθημερινὰ τὸν Τιτᾶνα αὐ-
τὸν πού λέγονταν Ταῦγετος, πού ἀνέ-
πνεαν τὸν ἀέρα πού κατεβαίνει ἀπὸ τὶς
κορυφές του, πού αἰσθάνονταν ὅχι τὸ βά-
ρος του πάνω στὴν πεδιάδα τους, ἀλλὰ
τὸ ἀγέρωχο ὕψος του, δὲν εἶταν δυνατὸ,
στὶς ἐποχὲς ἐκείνες τῶν πολέμων, καὶ
τῶν στενῶν πατρίδων νὰ μὴν
ἀναπτυχθοῦν σὲ χαλύβδινους καὶ περή-
φανους πολεμιστὲς καὶ νὰ μὴ θέσουν τὴ
φυλὴ τους ἀνώτερη καὶ ἀπὸ τὸν πολιτι-
σμὸ τῶν 'Αθηνῶν...

"Ἄλλοτε, πρὶν δῶ ἀκόμα τὸν Ταῦγετο,
ἐθεωροῦσο κ' ἐγώ, μαζί με ὅλους τοὺς
ἄλλους, κατώτερη τὴ φυλὴ αὐτὴ πού χά-
θηκε ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς γῆς, χωρὶς
ν' ἀφήσει στοὺς αἰῶνες τίποτα, γιὰ νὰ
θυμίζει τὴ διάβασή της: οὔτε ἕνα νῶο,
οὔτε ἕνα ἔργο τέχνης. Τώρα αἰσθάνομαι
ὅτι οἱ Σπαρτιάτες «ἀφῆσαν» ὡς μνημεῖο
τοὺς τὸν Ταῦγετο —γιατί, ἐμπνεόμενοι
ἀπὸ τὴν περήφανη παρουσίᾳ του, ὕψω-
σαν τὴν ψυχὴ τους ἴσαμε τὴν ψηλότερη
κορφὴ τους κ' ἔγιναν ἕνα μ' αὐτόν...

Ὁνειρα τῆς Τραμουντάνας

Γ. Ε. ΘΕΟΦΙΛΟΥ

Τὸ S)S «Βασιλική» ξεκουράζεται δεμένο στὸ Ντόκο δίπλα, καθὼς τοῦ ξεπλύνει τὶς ἀρμύρες ἀπὸ τὴν κουβέρτα τὸ μελαγχολικὸ ψιλόδροχο τοῦ Λονδίνου. Καλοφτιαγμένο σκαρὶ τὸ βαποράκι-ἀκτοπλοῖο φορητὸ καὶ ἡ κομψὴ πρόωρα του νομίζω πὼς τὰ δειλινὰ φλυαρεῖ ὥρες πολλὰς στὶς Ζεφυρογεννημένες ρυτίδες τῶν νερῶν τοῦ Λιμανιοῦ καὶ στὶς «μίντες» καὶ στὰ λιγδωμένα γλαρόνια ποὺ πᾶνε νὰ λουφάξουν στὶς τρύπες.

Μῆνες τώρα ἀνεβοκατεβαίνει τὸ σκαφάκι τὰ βόρεια πλάτη τῆς Βαλτικῆς Βόρειας Θάλασσας, χιλιοφιλημένο καὶ κουρασμένο ἀπ' τῶν κυμάτων τὰ τρελλὰ κτυπήματα.

Καὶ τὸ μικρὸ του πλήρωμα —12 ψυχές— ἀδελφώθηκε πιά στὰ κοντινὰ ταξίδια τῆς «κόστας», ζυμωμένο μὲ τὶς τρυφερὲς παροδικὲς ἀναμνήσεις τῶν λιμανιῶν καὶ τῆς τραμουντάνας τ' ἄγριο ταιλαιπωρημένο σκαμπανέβασμα...

Θαυρῶ προχτὲς ἀκόμη ποὺ ἐρχόμαστε ἀπ' τὴ Δανιμαρκία, φορτωμένοι ψαράλευρο, στὴ βραδυνὴ θάρδια ποῦρθε τὸ ναυτοπόλο στὴν τιμονιέρα νάσκατζάροι τὸν ναυτὴ στὸ τιμόνι, ἦταν μὲ μεθυσμένη τὴν σκέψη ἀπὸ μυρωμένες ἀναμνήσεις κάποιας ζωρῆς Σκανδιναυῆς. Κι' ὅταν ἀκόμη τοῦ παρατήρησα, γιατί ἀπ' ἀφηρημένη παρατημονία ἡ πλώρη μας σκαρτάρισε 15 μοῖρες ἀριστερά, μὲ τὴν μπουνάτσα, εἰλικρινὰ μοῦ ἔξομολογήθηκε: «μὲ τὸ συμπάθειο καπτα - Γιάννη. Συγώραινε. Μὰ εἶμαι ξαλιμένος ἀκόμη ἀπ' τ' ἄρωμά της π' ἄφησε στὸ προσκεφάλι τῆς κονκέττας μου καὶ μ' ἔχουνε λωλάνει σκόρπιες κάμποσες χρυσαφιές τριχὲς ἀπ' τὰ μαλλιά της. Συμπάθα με».

«2750 καὶ γραμμὴ» τ' ἀπάντησα ξερά, θέλοντας ν' ἀποφύγω τὶς ἐφηβικὲς μεταμεσονύκτιες συναισθηματικὲς ἐξομολογήσεις.

Τὰ βράδια πάντα στὸ βαποράκι, μετὰ τὴ δουλειὰ καὶ τὴ θάρδια, νομίζεις πὼς καθένας ξέρει τὴ γωνιά του, σὰν ἀπὸ χρόνια νὰ ξέρει τὴ δουλειὰ του, τὸ καθήκον του.

Στὸ κουζινάκι πρῶμα, μετὰ τὸ βραδυνὸ φαγητὸ, στὸ πόρτο ἢ στὸ πέλαγος πάντα σὰν βετεράνος τῶν μυστικῶν τοῦ ποιοτοῦ, ὁ μάστορ - Σπύρος, ὁ μάγειρας καὶ ὁ καπτὰ - Μήτσος, ὁ λοστρόμος μέχρι τὰ μεσάνυχτα «τραβερασμένοι» μπροστὰ στὸ ποτήρι μὲ τὸ ροῦμι, μέχρι ποὺ μποροῦν καὶ μιλοῦν, προσπαθοῦν νὰ βροῦν ἀνεκλήρωτα ἰδανικά ὑλοποιημένα στὰ μισόγεμα ποτήρια τους.

«Πάλι φρεσκάρισε ἡ τραμουντάνα, μάγειρα, καὶ φαίνεται τὸ πᾶτε γιὰ κυκλῶνα», ἔλεγε σκασμένος στὰ γέλια ὁ μάστορ - Γιώργης ὁ Ρέντουλας, περριάζοντάς τους.

Ὁ δόκιμος τῆς μηχανῆς πάλι ἦ ὁ ναύτης μπορεῖ ὥρες νὰ κάνουν ἀναδρομὴ στὰ παλιὰ γράμματα, ζῶντας τὸ κοντινὸ παρελθόν, καὶ μήπως ξελασκάρισε καμμιὰ «ὀξεία» ἀπ' τὴν ἀλληλογραφία, ἢ τοὺς ἔξφυγε καμμιὰ ἐνδιαφέρουσα λέξη.

Ἔτσι πάντα κυλᾶνε οἱ μέρες, θλιβερὲς καὶ χαροῦμενες, συννεφιασμένες καὶ λαμπερὲς, αἰσιόδοξες καὶ καταθλιπτικές.

Ἔτσι ἀδελφωμένο τὸ μικρὸ πλήρωμα ἀφῆνει πολλὰς φορὲς τὴ σκέψη ταξιδιάρικα, παραπονώρικα, νὰ χαθεῖ στὰ γκριζὰ σύννεφα τοῦ κλαψιάρη οὐρανοῦ καὶ νὰ γίνῃ ὁπτασία στὶς κοντινὲς μέρες τοῦ Δεκέμβριου, ὁπτασία μιᾶς Χριστουγεννιάτικης βιτρίνας τῶν Ἀθηνῶν ἢ μιὰ βασισιλόπητα στὴν τραπεζαρία τοῦ νησιώτικου σπιτιοῦ, δυὸ δακρυσμένα μάτια μιᾶς παρθένας κόρης π' ἀγαπᾷ, κι' ἀντάμια μὲ τὸν ψῆθυρο τοῦ φλοίσβου ἀκουστικῆς παρήχησιν ἀπὸ φάλτσες παιδικὲς φωνὲς ποὺ λένε τὰ κάλαντα.

(συνέχεια σὴ σελίδα 25)

ΒΑΣΙΛΗΣ ΙΘΑΚΗΣΙΟΣ

Ὁ ζωγράφος τοῦ Ὀλύμπου (1879 - 1977)

ΚΛΕΟΒΟΥΛΟΥ ΔΕΝΔΡΙΝΟΥ

Ἀπὸ τὸ πρωὶ τῆς Τρίτης 24)5)77 δὲ ζῇ παρὰ μόνο στὴ θύμῃ μας, ὁ Βασίλης Ἰθακήσιος, ὁ Ζωγράφος τοῦ Ὀλύμπου. Γεννήθηκε στὶς 11)3)1879 (26)2)1879 π. ἡμερ.), στὸ χωριὸ Ἀκρωτήρι τῆς Μυτιλήνης καὶ ἦταν, τὸ πέμπτο καὶ μόνο ἀρσενικὸ τέκνο, τῆς οἰκογένειας Γεωργανᾶ. Ἔτσι λεγότανε ὁ παππούλης του, ἐπειδὴ ὁμως καταγότανε ἀπὸ τὴν Ἰθάκη, τοῦ ἔμεινε σὰν ἐπίθετο, τὸ παράγωγο τῆς ἰδιαίτερας πατρίδας του (Ἰθακήσιος).

Τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πατέρα του ἦτανε καρδοβομαραγκός, καὶ τέτοιον ἤθελε νὰ κάνῃ καὶ τὸ Βασίλη, τὸ γυιό του. Ὅμως ὁ Βασίλης ἀπὸ μικρός, ἄλλα πράγματα ὁραματιζότανε, πολὺ διαφορετικὰ ἀπὸ τὸ νὰ φορτώνει κάθε πρωΐ, τὸ βαρὺ ζεμπίλι μὲ τὰ σύνεργα τοῦ «ν α υ π η γ ο ὦ», καὶ νὰ κατεβαίνει ἀπὸ τὸ Ἀκρωτήρι στὸ Καγιάνι, ποὺ ἦτανε ὁ ταρσανᾶς (ναυπηγεία), περπατώντας περισσότερο ἀπὸ μιὰ ὥρα.

Ὁ Βασίλης ἤθελε νὰ μάθῃ νὰ ζωγραφίζει. Πρὸς τὰ κεῖ αἰσθανότανε πὼς εἶχε κλίση. Λίγο καιρὸ μαθήτεψε στὸ Γεραλὴ ποὺ ἦτανε ζωγράφος - φωτογράφος στὴ Μυτιλήνη.

Ὅταν ἀργότερα, ἡ οἰκογένεια Ἰθακήσιου (Γεωργανᾶ), βρέθηκε στὴ Σμύρνη, ὁ Βασίλης ἦτανε παλληκαρόπουλο στὰ πρῶτα σκιρτήματα τῆ ἐφηβείας του. Ἡ ζωὴ τῆς πολυμελοῦς οἰκογένειας δὲν ἦτανε φυσικὰ ἀνετή, καὶ ὁ νεαρὸς τότε βλαστὸς τῆς, πολὺ εὐκόλα ξεστράτισε καὶ βρέθηκε στὶς γλεντζέδικες συντροφίες τῶν συνομήλικών του. Καὶ τὰ ξεφαντώματα, καὶ τὰ ξενύχτια ἔδιναν κι' ἔπερναν. Ὁ Βασίλης Ἰθακήσιος ἦτανε περιζήτητος καὶ ὁ προσκαλεσμένος παντοῦ, ὅπου γινότανε γλέντι ἢ γιορτὴ. Ἦτανε ὁ ἀντικατάστατος «ζὲν πρεμιέ» τῆς κάθε βραδυᾶς. Χωρὶς τὸ Βασίλη, δὲν ἦτανε νοητὴ διασκέδαση. Σπίτι του γύριζε ὅταν ξημέρωνε. Τὴν ὥρα ποὺ ὁ κόσμος ξεκίναγε γιὰ τὸ μεροκάματο....

Εἶχε γίνῃ ἓνα σωστὸ παληόπαιδο, ἀφοῦ ἀνέβαινε ἀκόμα καὶ στὶς ξένες συκιὲς μὲ τὴν παρέα του, καὶ χόρταιναν σὺκα ὅπως ὁ ἴδιος μάς ἔχει πεῖ!

Ὅμως τὰ χρόνια τῆς νεανικῆς ξεγνοιασιάς καὶ τῆς ἀνευθυνότητας πέρασαν, καὶ ὁ Βασίλης ἀφοῦ πρῶτα μαθήτεψε στὸ ζωγράφο Πολυχρόνη, τὸν καλλίτερο τῆς Σμύρνης, ἔρχεται στὴν Ἀθήνα καὶ τελειώνει τὴ Σχολὴ Καλῶν Τεχνῶν μὲ δασκάλους του, τοὺς Λύτρα καὶ Ροῖλό. Ἐπιστρέφει στὴ Σμύρνη καὶ στὸ ἀτελιέ του ποζάρουν γιὰ τὰ πορτραῖτα τους, γνωστοὶ παράγοντες καὶ προσωπικότητες τῆς τότε Σμυρνεϊκῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, ἀνάμεσα στὶς ὁποῖες καὶ ὁ μετέπειτα σφαγιασθεὶς ἀπὸ τὶς τούρκικες ὁρδὲς, Μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος.

Ὁ καιρὸς ἐπέρασε, ἡ καρδιά δὲ γέρασε, ὅμως κουράστηκε ἀπὸ τὴν ἐντονη ζωὴ, ποὺ σὰν φτασμένος κι' ἀναγνωρισμένος καλλιτέχνης, ἦτανε ὑποχρεωμένος νὰ ζῇ ὁ ζωγράφος μας. Θέλει νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὴν κατάσταση τῆς «α φ θ ο ν ί α ς» ἃς ποῦμε. Σ' αὐτὸ τὸν διευκόλυνε... καὶ ἡ Τραγωδία τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς. Τὸ τέλος σχεδὸν τοῦ 1922 βρίσκεται κι' αὐτὸς, μαζὺ μὲ τὶς ἑκατοντάδες χιλιάδες τοῦ ἐλληνισμοῦ τῆς Μικρασίας, πρόσφυγας στὴν Ἑλλάδα. Ἦτανε τότε μόλις 42 χρονῶν.

Ἐδῶ, στὴν Ἑλλάδα, ὁ Βασίλης, Ἰθακήσιος γνωρίστηκε μὲ εὐκολία μέσα στὸν πνευματικὸ καὶ καλλιτεχνικὸ χῶρο τῆς τότε Ἀθήνας τοῦ 1922, καὶ εἰδικώτερα μὲ τοὺς φυσιολάτρους ποὺ στελέχωσαν τὸν Ὀδοιπορικὸ Σύνδεσμο. Τοὺς Καλοδοῦκα, Καλαντίδη, Χειλιπαδάκη, Σαρρή, Ἀποστολόπουλο κ. ἄ. Βρισκόταν ὅπως εἴπαμε στὴν ἀκμὴ τῆς νηότης του.

Ἦτανε φανερό, πὼς ἐκεῖνο ποὺ τὸν πρότρεψε νὰ ταξιδέψῃ ἀπὸ τότε σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἰδιαίτερα στὰ βουνὰ της,

ήταν ο κορεσμός του από τις χαρές, που τις γεύτηκε με άπλοχεριά μέσα στη ζωή της αστικής κοινωνίας, μέχρι σημείο που «ή καρδιά του είχε κάνει κάλους από την πολλή αγάπη που γεύονταν»... Αυτό είναι φράση δική του!

Ήθελε λοιπόν ν' ανέβει ψηλά στα βουνά. Να ζήσει κοντά στη φύση, να τη χαρεί, να την ζωγραφίζει και να την παρουσιάσει στις εκθέσεις του. Να την δει ο πολὺς κόσμος, και να την αγαπήσει, ώστε να παρακινηθεί να βγει στο ύπαιθρο. Ν' ανέβει στο βουνό, όπως έκαναν τότε μόνο μικρές φιλικές ομάδες, κι' ακολουθήσαν αργότερα οι μεγαλύτερες, που τις αποτελούσαν εκείνοι που είχαν στο μεταξύ γίνει μέλη στον «Όδοιπορικό», την «Υπαίθριο», τον «Πάναν», στον «Όρειβατικό» και όλα τα άλλα έκδρομικά-φυσιολατρικά σωματεία που ιδρύθηκαν με τον καιρό.

Ο Ίθακήσιος, αφού «σεργιάνισε» σ' όλα σχεδόν τα αξιολογώτερα ελληνικά βουνά, αρχίζοντας από τον Αίνο της Κεφαλονιάς, έφτασε και στο Λιτόχωρο το 1927. Από εκεί κάτω ακόμα, τον μαγνήτισαν οι ψηλές κορφές του θρυλικού μας βουνού, του Όλύμπου, και άρχισε με κάποια διακριτικότητα να ζωγραφίζει τοπία της περιοχής, και μακρινές απόψεις των υψηλών κορυφών, από την κορφή Λειβαδάκι και αλλούθε. Η Όμάδα των «Κούκων» που αργότερα ίδρυσαν τον «Όρειβατικό Όμιλον», τον συνάντησε να ζωγραφίζει στη θέση «Σταυρός», κατά τη δεύτερη ανάβασή της στον Όλυμπο, τον Αύγουστο του 1928, όπως γράφει ο Πλάτων Μεταξάς («Έκδρομικά τεύχος 8, Ιανουάριος 1930»).

Τον επόμενο χρόνο, ο ζωγράφος μας έχει ήδη εγκατασταθεί στο μαγευτικότερο σημείο του Όλύμπου, τη «σπηλιά», που του την υπέδειξε ο Χρήστος Κάκκαλος, που από τότε έγινε ο στενός συνεργάτης και φίλος του. Μαζί του γυρίζοντας, έμαθε και «σπούδασε» και τα πιο άγνωστα κι' απλησίαστα σημεία του Θεϊκού αυτού όγκου, και της κατοικίας των Θεών, όπως την συνέλαβε ή μυθοπλαστική, και γόνιμη φαντασία των παλίων εκείνων προγόνων μας.

Εκεί, σ' αυτή τη σπηλιά, που την ονομάτισε ο ίδιος «Άσυλο Μουσών», ο

Ίθακήσιος πέρασε τα καλύτερά του χρόνια, και δεν την εγκατέλειψε παρά μόνο όταν τα πολεμικά γεγονότα, του δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου τον υποχρέωσαν να το κάνει (1941).

Με όρμητήριο και εργαστήριό του αυτή τη σπηλιά, σε ύψος 1850 μ. ολοκλήρωσε περισσότερους από 500 μικρούς και μεγάλους πίνακές του, που πουλήθηκαν στις κατά καιρούς εκθέσεις του, που έγιναν στη μεγάλη αίθουσα του Παρνασσού, στην Αθήνα, αλλά και ένα μέρος τους αγοράστηκε από περαστικούς, κυρίως ξένους, όρειβάτες - επιστήμονες, που έφθασαν στο φημισμένο βουνό μας τον Όλυμπο, για ένα προσκύνημα, όπως όλοι σχεδόν ομολογούσαν.

Έτσι, από τους πίνακές του αυτού του Όλύμπου, άρκετοι πουλήθηκαν εκεί στη σπηλιά, για «ένα κομμάτι ψωμί», όπως ο ίδιος μας έχει πει, γιατί με τον τρόπο αυτό, μπορούσε ν' αντιμετωπίζει τις καθημερινές του δαπάνες, που μ' όλη την παροιμιώδη λιτότητα της εκεί ζωής του, δεν ήταν και εύκαταφρόνητες, ώστε να μπορεί να περιμένει τότε θα κάμει έκθεση, για να μαζέψει χρήματα.

Ακόμη, ή εκεί διαμονή του Ίθακήσιου, του έδινε κατά κάποιο ουσιαστικό τρόπο, την ιδιότητα του «πρεσβευτή» της χώρας μας, για τους εκπροσώπους όλων των εθνотήτων, που περνούσαν από το «Άσυλο των Μουσών».

Σήμερα είναι γνωστό, πώς οι πίνακές του βρίσκονται εκτός από τις ευρωπαϊκές χώρες, στο Λευκό Οίκο (ΗΠΑ) στην Ιαπωνία στην Κίνα και αλλού.

Στην τελευταία έμπνευσμένη ομιλία του αφιερωμένη στο ζωγάφο μας, στις 9)2)77 στην αίθουσα του «Παρνασσού», οργανωμένη από τον Σύνδεσμο Έκδρομών «Φυσιολάτρης», ο ένθουσιώδης και εξαιρετικός φίλος μας, ο Άλέκος Λαλούμης, είπε ανάμεσα στα πολλά άλλα για τον Ίθακήσιο, και ταυτότα επιγραμματικά λόγια : «Ο Ίθακήσιος, όλα αυτά τα χρόνια (1928—1941), τα έζησε στον Όλυμπο, για τον Όλυμπο και από τον Όλυμπο». Λόγια σωστά και σοφά, είπωμένα από έναν μελετητή της ζωής του Ίθακήσιου, που τόνισε ιδιαίτερα και

το γεγονός, ότι με την εκεί παρουσία του τόσο την καλλιτεχνική, όσο και την ανθρώπινη, ο ζωγράφος μας έκαμε γνωστό τον Όλυμπο, όχι μόνο σε πανελλήνια αλλά ακόμη και σε παγκόσμια σχεδόν, κλίμακα.

Όμως θα παραθέσω και ένα μικρό απόσπασμα ομιλίας, από παλαιότερη εκδήλωση για τον καλλιτέχνη μας, που είχε οργανώσει ή Ο.Ε.Σ.Ε. στις 6)1) 1967 στον «Παρνασσό».

Είναι του ακριβού μου φίλου, του ποιητή και λογοτέχνη Γιώργου Κ. Στα-

Εκεί σ' αυτή τη σπηλιά, που βρίσκεται σε ύψος 1850 μ., ο Ίθακήσιος ολοκλήρωσε τους πίνακές του και φιλοξενούσε τους περαστικούς όρειβάτες δικούς μας και ξένους.

μπολή, που φιλοξενήθηκε στη σπηλιά του Ίθακήσιου, κάποιο θράδυ στις αρχές του Ιουνίου 1936, με μια ολιγομελή συντροφιά της «Υπαίθριου Ζωής», στην οποία βρίσκονταν και ο Μεγάλος μάεστρος Δημήτρης Μητρόπουλος.

Να λοιπόν τί είπε, ανάμεσα στα πολλά άλλα έγκωμιαστικά ο Σταμπολής, για τον Ίθακήσιο :

«Το όνομα και το πρόσωπο του Βασιλή Ίθακήσιου, δε χρειάζεται για να τιμηθί, μήτε δάφνες και στεφάνια, μήτε προτομές και αγάλματα. Γιατί το κελαιδούν και το θυμίζουν τα πουλιά του

Όλύμπου, κι' οι πηγές και οι χαράδρες του πανένδοξου βουνού. Το πνεύμα και ή καρδιά του Ίθακήσιου μπλέχτηκαν και περιπλανιούνται, για πάντα ανάμεσα στους άχνους και τα σύγνεφα, των άβυσσάλων καζανιών και των πανύψηλων κρουστάλλινων κορφών του».

Ο Ίθακήσιος, από το 1941 και δώθε πήγε αρκετές φορές στο Λιτόχωρο, αλλά στον Όλυμπο δεν ξαναβέηκε. Ο άέτος των κορυφών, είχε τώρα εγκατασταθεί σε ένα ευρύχωρο δωμάτιο της πέρυγας «Λάιψα», στο Γηροκομείο της

Αθήνας. Στην αρχή το θεώρησε εξαιρετική τύχη, γιατί τότε υπήρχε μεγάλη έλλειψη στέγης. Όμως πολύ γρήγορα άρχισε να παραπονιέται πώς διάσθηκε να μπη μέσα στους γέρους... Δεν ήταν τότε περισσότερο από 65 χρονών.

Η περίοδος της χιτλερικής κατοχής, της Πατρίδας μας ανάμεσα στ' άλλα έγινε άφορμή να έκτοπισθεί... ο Ίθακήσιος όχι μόνο από τον Όλυμπο, αλλά και από αυτό το ίδιο το Λιτόχωρο, που τόσο το είχε αγαπήσει, και που σ' ανταπόδοση το Δημοτικό Συμβούλιο των ανκήρυξε επίτιμο δημότη.

Όταν οι Γερμανοί μπήκαν στο σπιτικό του, στο Λιτόχωρο, και ανέτρεψαν τα πάντα, δεν του άφησαν τίποτε, ακόμη και αυτά τα σύνεργα της δουλειάς του, και τις μπογιές του. Του τα πήραν όλα!

Βλέπει ύστερα απ' όλα αυτά ο καλλιτέχνης μας, πώς ακόμη και για την ασφάλειά του πρέπει να ρθει, χωρίς άλλο στην Αθήνα. Όπως και έγινε.

Συχνά στις συνομιλίες μας θυμάται και μου λέει: "Όταν ανέβαινα στον Όλυμπο, το 1927 (48 ετών), τότε έπρεπε να κατεβαίνω!

Λόγος σοφός, αλλά.. μήπως το ήθελε ο ίδιος να καθυστερήσει την ανάβασή του αυτή; Έτσι το θέλησε ή μοίρα, όπως ή ίδια πάλι το θέλησε να τον έχουμε ανάμεσά μας το βράδυ της 9)2)77, σε μια τιμητική εκδήλωση για το πρόσωπό του, που όργάνωσε ο «Φυσιολάτρης» στην αίθουσα του «Παρνασσού», και να παρακολουθούμε με όλη την απαιτούμενη κατανόηση, τη νοερή του φυγή, σε μια επίσης νοερή πορεία του, πάνω στις κορφές..., που εικονίζονταν μόλις λίγα μέτρα πιο μπροστά του, σε ένα εξαιρετικό πίνακά του, του Όλύμπου, που είναι καμωμένος από τα ίδια του τα χέρια πλαισιωμένος με δική του υπόδειξη.

Στην όνειρική εκείνη πορεία του, παρσύρει και όσους από μας βρίσκόμαστε κοντά του και πλάι του, όταν τον ακούμε να επαναλαμβάνει άπαντά: «Πολύ μου άρέσει αυτός ο πίνακας του Όλύμπου, καθώς και το ταιριαστό πλαίσió του». Και το λέω αυτό, παρ' όλο που είναι καμωμένος από μένα.

«Και όμως, το λέω και το ξαναλέω, γιατί δεν μπορώ να τον ξανακάνω»....

Ο Ίθακήσιος, το βλέπουμε καθαρά, μάς έχει ξεφύγει, ζει το άτελειωτο όνειρό του.... Σαν τότε που ζούσε στον Όλυμπο, για τον Όλυμπο και από τον Όλυμπο....

Τον καταλαβαίνουμε ή καλλίτερα κά-
νουμε κάποια προσπάθεια να τον κατα-
λάβουμε, και φεύγουμε από την αίθου-
σα του «Παρνασσού», κρατώντας τον
από το μπράτσο. Κατεβαίνουμε τα σκα-
λοπάτια της ιστορικής αίθουσας, μαζί
με τον πολυσέβαστο καλλιτέχνη, που
όπου νάναι πατάει τα 99 χρόνια της

ζωής του. Η τελευταία μας σκέψη ήτα-
νε πώς τα τόσα πολλά χρόνια, είναι
πολύ βαρύ φορτίο. Πρέπει να είσαι Ί-
θακήσιος για να το μπορείς...

Τώρα, το μόνο παληό του έργο που
μένει, για να μαρτυράει το πόσο αξιος
ζωγράφος ήτανε, από τότε ακόμα ο Ίθα-
κήσιος, είναι ένα πορτραίτο της μάνας
του, που το είχε κρεμασμένο πάνω από
το προσκέφαλό του.

Όταν τον ρωτούσαν πώς έφτασε σε
τόσο προχωρημένη ηλικία, και διατη-
ρεί ακόμη τόση προθυμία και διάθεση,
για να δέχεται σχεδόν κάθε μέρα, τόσους
επισκέπτες, γνωστούς αλλά συχνά και
άγνωστους, στρέφει το βλέμμα του προς
το πορτραίτο της μάνας του, της κυρά
Μαρίας, το δείχνει με το δάχτυλό του
και λέει: «με έχει κάμει με καλά ύλι-
κά». Πέθανε η μάνα του 94 χρονών, χω-
ρίς ν' άρρωστήσει ποτέ της!

Το απόγευμα της 11)3)77, στο σα-
λόνι του Περίπτερου «Λάμψα» του Γη-
ροκομείου της Αθήνας, ένας περιωρισμέ-
νος αριθμός φίλων και θαυμαστών του
όρειβάτη - ζωγράφου, γιορτάζαμε μαζί
του ακόμα μια φορά, τα γενέθλιά του,
που τον μπάζανε στα 99 χρόνια της ζω-
ής του.

Με την ευκαιρία αυτή, του διαβόσαμε
άποσπάσματα από το δημοσιευόμενο
αυτό κείμενο, όταν φτάσαμε στα όσα
έγκωμιαστικά αναφέρονται γι' αυτόν
από τό Σταμπολή, ζήτησε να προσθέ-
σουμε πώς εκεί στη «σπηλιά» του, τον
συντρόφευαν... συχνά, ιδίως τις σκοτει-
νές νύχτες, και τα ούρλιασματά των λύ-
κων... Του υποσχθήκαμε να το γράψου-
με κι' αυτό. Και πραγματικά, το γρά-
φουμε... τώρα.

Μά, ο Ίθακήσιος δεν ήτανε μόνο ο έ-
ρημίτης ζωγράφος του Όλύμπου. Ήτα-
νε και ο ποιητής - λογοτέχνης. Η μονα-
ξιά δεν του δημιουργούσε άγχος, μ' όλο
που πολλές φορές περνούσαν μέρες και
μέρες, για να δει άνθρωπο και να μιλή-
σει μαζί του. Σ' αυτές τις περιπτώσεις,
αλλά και σε άλλες ακόμα πιο σκληρότε-
ρες, όπως παραστατικά μάς έλεγε, έ-
βαζε τον εαυτό του μέσα στη χούφτα
του και του έλεγε: «Νά, έδω σε κρα-
τάω».

Έτσι, πάντα νέος στη σκέψη και στα

αισθήματά, ο Ίθακήσιος βρίσκει καιρό
και διάθεση να μάς στέλνει τα περίφη-
μα «Γράμματά του από τον Όλυμπο»
(΄Ασυλο Μουσών), που βλα δημοσιευό-
ταν στο περιοδικό μας «Εκδρομικά»
(1929 - 1936). Ήτανε ένα λογοτεχνικό
ρεπορτάζ, της γενικότερης κίνησης του
Όλύμπου, και της εκεί διαμονής του.
Μερικά—τά περισσότερα—μπορεί να τα
πεί κανείς ακόμα και ποιήματα!

Ό,τι δεν ήτανε δυνατό να γίνει πίνα-
κας, μάς το ζωγράφιζε ή αισθητική του ψυ-
χή με λόγια. Οί παληότεροι τα διάβασαν
και τα χάρηκαν στο περιοδικό, αυτό το

όμολογούν με ιδιαίτερο θαυμασμό, ακό-
μη και σήμερα.

Χωρίς άλλο, όμως, πρέπει αυτά τα
«Γράμματα από τον Όλυμπο» που έ-
γραψε ο Ίθακήσιος από το ΄Ασυλο Μου-
σών, κάποτε να δημοσιευτούν όλα, για
να τα διαβάσουν και οί νεώτεροι φυσιο-
λάτρες - όρειβάτες, και όλοι οί πολυπλη-
θείς φίλοι και θαυμασταί του έργου του.

ΚΛΕΟΒ. ΑΝΑΣΤ. ΔΕΝΔΡΙΝΟΣ

(Αθήνα, Νοέμβρης 1977).

ΚΡΥΣΤΑΛΛΑ

ΠΟΡΣΕΛΑΝΑΙ

ΜΑΧΑΙΡΟΠΗΡΟΥΝΑ

Α. ΑΠΑΛΙΔΗΣ

Β. Κωνσταντίνου 41 - Τηλ. 41.79.284

ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ

Τὰ 40χρονα τῆς Ὀρειβατικῆς μας ομάδας στὸ Καλλιδρόμο

Ὁ γιορτασμός μιᾶς οποιασδήποτε ἐπετείου, ἐνὸς σταθμοῦ σὲ μιὰ πολὺχρονη προσπάθεια, κρύβει ὁποσδήποτε μέσα του χαρές, συγκινήσεις, ἀναμνήσεις, ἴσως καὶ κάποια «ἐπισημότητα».

Ἀλλὰ ὁ γιορτασμός μιᾶς πολὺχρονης καὶ δύσκολης προσπάθειας νὰ διαδοθεῖ στὴν πατρίδα μας τὸ εὐγενικὸ ἄθλημα τῆς ὀρειβασίας, μὲ ὅλες τὶς ἐμπειρίες πὺν ἡ προσπάθεια αὐτὴ ἔφερε, εἶναι κάτι ξεχωριστό, πέρα ἀπ' τὶς συνηθισμένες «ἐπετειακὲς» γιορτές.

Καὶ ὁ χώρος πὺν αὐτὴ ἡ σαραντάχρονη ὀρειβατικὴ ζωὴ μπορεῖ νὰ τιμηθεῖ καὶ νὰ ἀναβιώσει δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ βουνά.

Ἔτσι τὸ Σάββατο 15 Ὀκτωβρίου μιὰ χαρούμενη ομάδα ὀρειβατῶν μας ξεκίνησε γιὰ τὸ Καλλιδρόμο, τὸ ὁμορφὸ βουνὸ στὸ ὁποῖο θὰ γιορτάζαμε τὰ 40χρονα τῆς ὀρειβατικῆς μας ομάδας. Πρῶτος μας σταθμός τὸ Ἐλευθεροχώρι, ἓνα ὁμορφὸ χωριὸ πνιγμένο στὰ ἔλατα. Ἀπὸ κεῖ περπατοῦντας γιὰ μιὰ ὥρα περὶπου μέσα στὴ βραδυάτικη γαλήνη τοῦ δάσους φθάσαμε στὸ καταφύγιο τοῦ Ο. Φ. Ὑ. Λαμίας πὺν μᾶς περιμένε καὶ μᾶς ὑποδέχτηκε ὁ πρόεδρος τοῦ Λαμιώτικου Φυσιολ. Συνδέσμου κ. Τάκης Μπιλάλης. Τὸ ἀναιμμένο τζάκι φιλόξενο μᾶς περιμένε κοντά του νὰ ξεσταθοῦμε, νὰ βγάλουμε τὰ λασπωμένα παπούτσια μας, νὰ ξεκουραστοῦμε. Σιγὰ - σιγὰ ἓνα χαρούμενο, ζεστὸ κλίμα ἐπικράτησε ἀνάμεσά μας, μιὰ ὁμορφὴ διάθεση πὺν κράτησε μέχρι ἀργὰ καὶ πὺν διακόπηκε μονάχα μὲ τὸ «σιωπητήριον» τῆς ἀρχηγῶν μας.

Τὴν ἄλλη μέρα δύο ομάδες πραγματοποιήσαν δύο διαφορετικὲς διαδρομές. Ἡ μία ἀνέβηκε στὴν κορυφὴ Γκιόζα (ὕψ. 1399) καὶ ἡ ἄλλη πῆγε στὴν ὁμορφὴ Χαλιώδουση. Εἶχαμε ἀποφασίσει ἐπιστρέφοντας στὸ καταφύγιο νὰ γιορτάσουμε σὲ κοινὴ συνεστίαση μὲ τοὺς τουρίστες πὺν στὸ μεταξὺ θὰ ἔρχονταν.

Ἀλλὰ γιὰ κακὴ μας τύχη ὁ καιρὸς ἀπὸ τὸ πρῶτ' ἔδειξε τὶς κακὲς του διαθέ-

σεις καὶ γύρω στὸ μεσημέρι ἄρχισε νὰ βρέχει.

Ἡ ἰδέα τῆς γιορτῆς στὸ καταφύγιο ἐγκαταλείφθηκε καὶ «ἐπὶ βροχῇ» φύγαμε ἀμέσως γιὰ τὸ Ἐλευθεροχώρι ὅπου μᾶς περιμένε ζεστὸ τὸ φαγητό : Κρέας μοσχάρι, κοκκινιστὸ μὲ μανέστρα, φτιαγμένο σὲ ἓνα μεγάλο καζάνι μὲ τὴν φροντίδα τῆς ἀκούραστης κ. Μαρίας Τσόλα, τῆς ἀρχηγῶν μας. Τὰ καθίσματα στὸ μα-

Καλλιδρόμο : στὴν κορυφὴ Γκιόζα 16/10/77

γαζὶ δὲ ἔφταναν κι' ἔτσι ἐπιστρατεύθηκε ὅτι πρόχειρο ὑπῆρχε. Σεροβιτόροι ἀκούραστοι ὁ φίλος κ. Χρήστος Μάνδρας καὶ ἡ Νατάσσα.

Μετὰ τὸ χορταστικὸ φαγητὸ καὶ τὸ σχετικὸ λίγο κρασάκι ἄρχισε ἡ μικρὴ ἀλλὰ ζεστὴ γιορτὴ μας. Χαιρέτησε ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Α. Σ. ὁ κ. Δ. Βλασσόπουλος, πὺν μίλησε γιὰ τὴ σημασία τῆς ἐπετείου καὶ ἔκανε ἓνα σύντομο ἀπολογισμὸ τῆς δράσης τῆς ὀρειβατικῆς ομάδας.

Στὴ συνέχεια τιμήθηκαν ὀρισμένα ἀ-

δελφὰ φυσιολατρικὰ σημετεία γιὰ τὴν πλούσια ὀρειβατικὴ δράση τους.

Ὁ «Κρυστάλλης» θεώρησε καθήκον του νὰ τιμήσει τὰ σωματεία αὐτὰ γιὰ τὴν ἐπίδοση καὶ τὴν ἀγάπη τους στὴν ὀρειβασία, γιὰ τὴν μακροχρόνια προσπάθειά τους νὰ διαδόσουν τὴν ἰδέα τῆς ὀρειβασίας στὸν τόπο μας, προσπάθεια πὺν τόσο τὴν αἰσθανόμαστε ἀπαραίτητη.

ὁ Φυσιολάτρης, Σύνδεσμος Ἑλλήνων Ὀρειβατῶν Ἀθηνῶν, Φυσιολατρικὸς Σύνλογος Παγκρατίου, Ε. Ο. Σ. Ἐλευσίνιας,

Τιμήθηκε ἐπίσης ὁ κ. Ξεν. Μπαμπούρας πρόεδρος τῆς Ο.Ε.Σ.Ε., γιὰ τὴν πολὺχρονη προσφορὰ του στὴν ὀρειβασία.

Ἀκόμη ὁ «Κρυστάλλης» τίμησε τοὺς παρακάτω (μὲ ἀλφαριθμητικὴ σειρά) παλιούς καὶ νέους ὀρειβάτες του μὲ ἀριστεῖο ὀρειβασίας γιὰ τὴν ὀρειβατικὴν ἐπίδοση : Ἀργυρόπουλος Πάνος, Βασάλος Μαρῖνος, Βίγλας Ἰωάννης, Γαβριηλίδης Ἀντώνης, Γιαννοῦ Λένα, Θεοφάνης Ἰωάννης, Θεοφάνης Σωτήρης, Θεσσαλονικέας Γεώργιος, Θεοδωρόπουλος Αὔγου. Κελένης Βασ. Κικέσσου Μαρία, Κροτόπουλος Χοιστ., Κρυστάλλης Ἰωάν., Κυριακίδης Γεώργ., Μακρῆς Παναγ., Μπαλάσια Δώρα, Νικολοῦδης Νικ., Νικολαΐδη Τούλα, Ντάνου Τένια, Νευάρος Ἰωάν., Ράνης Σπύρος, Ριζόπουλος Τάσης, Ρεβάτσας Σωτ. Σαπουνάκης Σπύρος, Σιαμοτάς Σταύρος, Τσόλα Μαρία-Καίτη, Χαλκέας Ἰωάν., Ψαρρὸς Χαράλαμπος.

Ἀκόμη γιὰ τὴ μεγάλη προσφορὰ του στὴν Ἑλληνικὴ Ὀρειβασία καὶ γιὰ τὶς μεγάλες ἀναβάσεις του σὲ βουνὰ τῆς Ἑλλάδος, τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀσίας τιμήθηκε ὁ βετεράνος Πειραιώτης ὀρειβάτης Ἀνδρ. Ρήττας.

Στὴ διάρκεια τῆς γιορτῆς χαιρέτησαν οἱ ἐκπρόσωποι τῶν ἀδελφῶν φυσιολατρικῶν σωματείων οἱ ὁποῖοι εὐχέθηκαν καὶ ἄλλες ἐπιτυχίες.

Καὶ ἡ μικρὴ γιορτὴ μας ἔκλεισε μὲ μιὰ εὐχή : «καὶ στὰ πενήντα».

Σ. Θ.

Τὰ τιμηθέντα σωματεία πὺν μὲ ἐκπρόσωπους τους παρέλαβαν τὰ βραβεῖα (Ἀριστεῖο ὀρειβασίας σὲ περγαμινὴ ἀνάγλυφον καὶ χρυσὸ μετᾶλλιο) εἶναι : Ἑλληνικὸς Ὀρειβατικὸς Σύνδεσμος Ἀθηνῶν, Ὑπαίθριος Ζωή, Φυσιολατρικὸς Σύνδεσμος ὁ ΠΑΝ, Ὀδοιπορικὸς Σύνλογος Πειραιῶς, Φυσιολατρικὸς Ὁμιλος Πειραιῶς, Φυσιολατρικὸς Σύνδεσμος Πειραιῶς ὁ ΖΗΝΩΝ, Ἐνωσις Ὀρειβατῶν Φυσιολατρῶν, Ἀττικὸς Ὁμιλος, Πελοπονηρικὸς Ὁμιλος, Ὁμιλος Φίλων Ὑπαίθρου Λαμίας, Σύνδεσμος Ἐκδρομέων

ΑΛΕΚΟΥ ΛΑΛΟΥΜΗ

Ὁ Γεωργάκης Ὀλύμπιος —πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποῖου θὰ γίνεи, στὶς 25 Μαρτίου, ἡ συγκέντρωση τῆς Ο. Ε. Σ. Ε. — γεννήθηκε στὶς 4 Μαΐου 1772 στὸ Λιβάδι (Βλαχολίβαδο), ἀπὸ τὴν Νικολέτα, γυναῖκα τοῦ περίφημου ἀρματολῶ Νικολάου Λάζου. (Τὸ σπῆτι, ποῦ γεννήθηκε ὁ Γεωργάκης, στὴν πλατεία τοῦ χωριοῦ, διατηρήθηκε ἀνέπαφο ἐπὶ δύο αἰῶνες. Κατεδαφίστηκε καὶ ξαναχτίστηκε πρὶν δέκα χρόνια. Χρησιμοποιεῖται σὰν Μουσεῖο Γεωργάκη Ὀλυμπίου).

Τὸ χαϊδευτικὸ ὄνομα Γεωργάκης, μετὰ τὸ ὁποῖο ἔμεινε στὴν ἱστορία, δείχνει τὴν μεγάλη στοργή, τὴν φροντίδα, τὴν ἀγάπη καὶ τὶς περιποιήσεις τῆς γαίης τοῦ Ἀγ.νῆς καὶ ὁλόκληρης τῆς ἀρχοντοκογένειάς του, ποῦ τὸν εἶχαν μοναχογυιό.

Οἱ συνθήκες γιὰ νὰ γίνεи ὁ Γεωργάκης ἕνας τέλειος ἄνθρωπος καὶ ἕνας γενναῖος ἀγωνιστής, ἦταν ἰδανικῆς. Προικισμένος μετὰ σπάνια εὐφυΐα καὶ λαμπρὲς καταβολές, ἔγινε, ὅταν μεγάλωσε, ὁ ἥρεμος, ὁ φρόνιμος, ὁ λογικός, ὁ ταπεινόφρων, ὁ ἀφάνταστα φιλότιμος, ὁ ὑποδειγματικὸς συμπολεμιστής, ὁ ὑπερόχος καπετάνιος, ὁ ἀδόλος φίλος, ὁ μεγάλος ἰδεαλιστής. Εἶναι ἀπὸ τοὺς πρώτους Ἕλληνες, ἂν ὄχι ὁ πρῶτος, ποῦ συνέλαβε, σὲ ὅλη τὴν ἑκτασί της, τὴν ἰδέα πὼς ἡ λευτεριά δὲν εἶναι μόνον ὑπόθεση Ἑλληνική, ἀλλὰ ὅλων τῶν ὑπόδουλων Βαλκανικῶν λαῶν.

Ὁ νεαρὸς Γεωργάκης, φοίτησε στὸ ὀνομαστὸ σχολεῖο τοῦ Λιβαδίου, κοντὰ στοὺς ὀνομαστοὺς δασκάλους Ἰωάνη Σπαρμιώτη καὶ Ἰωάννη Πέζαρο.

Τὸ κοινωνικὸ περιβάλλον ἔπαιξε μεγάλο ρόλο στὴν διαμόρφωση τοῦ χαρακτῆρα τοῦ Γεωργάκη Ὀλύμπιου. Σὲ ὅλα τὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς, τὸ Λιβάδι ἦταν ἕνα ἀπὸ τὰ ἐλάχιστα μέρη τῆς Ἑλλάδος, ποῦ ἔζησε κάτω ἀπὸ συνθήκες ἐλευθέρης ζωῆς ἔχοντας μόνον τὴν φορολογικὴ ὑποτελεία. Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἔχει ὀργανωμένη φιλελεύθερη κοινωνία. Οἱ 800 οἰκογένειες του, ζοῦν ἐλεύθερες, ἀσχολοῦνται μετὰ τὸ ἐμπόριο καὶ τὴν ὑφαντική, διοικοῦνται ἀπὸ αἰρετοὺς δημογέροντες καὶ προστατεύονται ἀπὸ τὴν κλεφτουριά τοῦ Ὀλύμπου, τῶν Πιερίων καὶ τῶν Χασίων. Οἱ καπετανεοὶ Ζῆδρος, Γκέκας, Λαζαῖοι, Νικοτσάρας, Λάπας, Τζαχείλας, καὶ ἄλλοι, χρησιμοποιοῦν τὸ Λιβάδι σὰν ὁρμητήριο καὶ καταφύγιό τους. Οἱ Λιβαδιῶτες τοὺς προσφέρουν ἀμέριστη συμπαράσταση καὶ κάθε εἶδους βοήθεια. Μέσα λοιπὸν σὲ ἕνα τέτοιο περιβάλλον λευτεριάς καὶ ἀντρευσίνης μεγάλωσε ὁ Γεωργάκης Ὀλύμπιος. Καὶ σὰν νὰ μὴν ἔφταναν ὅλα αὐτὰ, ἦρθαν καὶ οἱ ἐπισκέψεις τοῦ Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ καὶ λίγο ἀργότερα τοῦ Ρήγγα Φεραίου, γιὰ νὰβάλουν μετὰ τὰ πυρφόρα κηρύγματά τους τὴν ἀνεξίτηλη σφραγίδα στὸν χαρακτῆρα, στὶς ἰδέες καὶ στοὺς σκοποὺς τῆς ζωῆς τοῦ Ὀλύμπιου.

Σὰν τέλειωσε τὸ σχολεῖο, ὁ πατέρας του ἐπιθυμῶντας τὴν τελειότερη πολεμικὴ μόρφωση τοῦ γυιοῦ του, τὸν παρέδωσε στὸ περίφημο στρατόπεδο τοῦ Ἐξάρχου Λάζου, ὅπου, ὁ ἔφηρος πατὴρ Γεωργάκης ἐκπαιδεύτηκε ὁλοσχερῶς, γιὰ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ τὸ ἀμαρτολίκι τοῦ Λάζου ἦταν μιὰ τέλεια καὶ ἀξιοζήλευτη πολεμικὴ

σχολή. Τὰ σωματικά, ἀλλὰ πρὸ παντὸς τὰ ψυχικά χαρίσματα τὸν ἔκαναν σύντομα νὰ διακριθεῖ, νὰ ἀγαπηθεῖ ἀπὸ ὅλους καὶ νὰ γίνεи πρωτοπαλλῆκαρο τοῦ θεῖου τοῦ Τόλιου Λάζου.

Εἴμαστε στὰ 1800. Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ὁ Ἀλῆ πασσᾶς ὕστερα ἀπὸ τὴν ἄρνηση τῶν κλεφταρματολῶν τοῦ Ὀλύμπου νὰ συνεργασθοῦν μαζί του γιὰ τὴν ἱδρύση ἀνεξάρτητου Ἀλβανικοῦ κράτους, ἔστειλε τὸν γυιό του Μουχτάρ μετὰ 20.000 τέλεια ἑξοπλισμένους Τουρκαλβανούς, γιὰ νὰ συντρίψει καὶ τιμωρήσει τοὺς ἀνυπότακτους.

Ὁ Μουχτάρ σκορπώντας παντοῦ τὴν καταστροφή, πέρασε ἀπὸ τὴν Αἰτωλοακαρνανία καὶ τὴν Θεσσαλία, ἔφτασε καὶ στὸν Ὀλύμπιο. Οἱ καπετανεοὶ Λάζος, Μπζιώτας, Τζαχείλας, Ρομφές, Γεωργάκης Ὀλύμπιος ἀγωνίστηκαν ἀπεγνωσμένα, ἀλλὰ μπροστὰ στὴν καταληκτικὴ ὑπεροχὴ τοῦ ἐχθροῦ ἀναγκάστηκαν νὰ ὑποχωρήσουν.

Τότε ἀκριβῶς, τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 1803, φτάνει στὸν Ὀλύμπιο ὁ Σέρβος ἀρματολὸς Βέλκο Πέτροβιτς καὶ παρακαλεῖ τοὺς καπεταναίους νὰ βοηθήσουν τὴν Σερβικὴ ἐπανάσταση. Καὶ ἐνῶ οἱ ἄλλοι καπεταναῖοι φεύγουν στὶς Βόρειες Σποράδες γιὰ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὴν καταδίωξη τοῦ Μουχτάρ, ὁ Γεωργάκης νόμισε πὼς ἦρθε ἡ στιγμή νὰ κάνει πράξη τὰ μεγαλεπίβολα σχέδιά του γιὰ ἕνα παμβαλκανικὸ ξεσῆκωμα καὶ θεώρησε τὸν ἑαυτό του ὑποχρεωμένο νὰ βοηθήσει. Γι' αὐτὸ, μετὰ 550 παλληκάρια ξεκίνησε γιὰ τὴν Σερβία. Καί, ἀπὸ τότε, δὲν ἐπρόκειτο νὰ ξεναδεῖ τὴν πατρικὴ του γῆ καὶ τὸν ἀγαπημένο του Ὀλύμπιο.

Ἀγωνίστηκε ἥρωικά στὸ πλευρὸ τοῦ Καραγεώργη καὶ ἀπόχτησε τὴν ἀγάπη καὶ τὸν θαυμασμὸ ὅλων τῶν Σέρβων. Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ φίλου του Πέτροβιτς παντρεύτηκε τὴν χήρα Στάνα.. Ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή, ποῦ πάτησε τὸ πόδι του στὴν Σερβία, ἀλληλογραφεῖ μετὰ τὸν ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας Κωνσταντῖνο Ὑψηλάντη καὶ τὸν παρακαλεῖ νὰ βοηθήσει τὴν Σερβικὴ Ἐπανάσταση. Τὸ μεγαλοφρὲς ὅμως αὐτὸ σχέδιό του ἀπέτυχε, ὅπως ἀπέτυχε καὶ ἡ Σερβικὴ ἐξέγερση. Ὁ Γεωργάκης ἀναγκάστηκε νὰ καταφύγει στὴν Βλαχία, ὅπου μπῆκε στὴν ὑπηρεσία τοῦ Ἡγεμόνα Ὑψηλάντη. Τότε γνωρίστηκε μετὰ τὸν Γεώργιο Λεβέντη, πρόξενο τῆς Ρωσίας στὸ Ἰάσιο, ποῦ ἀργότερα ἔγινε ἐπίθεκτο μέλος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας καὶ μύησε καὶ τὸν Ὀλύμπιο.

Τὸ 1817 μυεῖται μετὰ ἐνθουσιασμὸ στὴν Φιλικὴ Ἑταιρεία, ἀπὸ τὸν Λεβέντη καὶ γίνεται ἕνας ἀπὸ τοὺς πρώτους ἐταῖρους μετὰ τὸν διακριτικὸ ἀριθμὸ 3. Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1820, ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης τὸν διορίζει ἀρχιστράτηγο τῶν ἐπαναστατικῶν δυνάμεων στὴν Μολδοβλαχία. Τὸν διορισμὸ του τὸν παραδίδουν ὁ Ξάνθος καὶ ὁ Περραιβός. Καὶ ἐκεῖνος μετὰ ἀμετρη μετριοφροσύνη καὶ μετὰ δάκρυα στὰ μάτια δίνει βαρὺ ὄρκο πὼς θὰ θυσιάσει τὸ πᾶν γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ ἀγῶνα. Ὅταν στὶς 22 Φεβρουαρίου ὁ Ὑψηλάντης πέρασε τὸν Προῦθο καὶ κίνησε τὴν ἐπανάσταση, ὁ Ὀλύμπιος γεμάτος ἐνθουσιασμὸ καὶ πανευτυχὴς ἔτρεξε καὶ τὸν συνάντησε μετὰ 1500 παλληκάρια στὸ Μπεντζίμ, παρ' ὅλο ποῦ ὁ Ὑψηλάντης τοῦ εἶχε ἀφαιρέσει τὴν Γενικὴ Ἀρχιστρατηγία. Μαζὺ ἔφτασαν στὸ Βουκουρέστι. Ἐκεῖ μαθαίνουν τὶς τρεῖς τεμερὲς εἰδήσεις : τὴν ἀποκήρυξη τοῦ Ὑψηλάντη ἀπὸ τὸν Τσάρο, τὸν ἀφορισμὸ του ἀπὸ τὸν Πατριάρχη καὶ τὴν εἰσβολὴ ἰσχυρῶν Τουρκικῶν στρατευμάτων στὴν Μολδοβλαχία. Ὅλοι κλονίζονται καὶ ἀπογοητεύονται. Μόνον ὁ Γεωργάκης Ὀλύμπιος δείχνει γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ τὶς ἀκατάβλητες δυνάμεις τῆς ψυχῆς του. Στὶς 27 Μαρτίου ὀργανώνει στὸ Βουκουρέστι ἐπίσημη τελετὴ καὶ λειτανία. Καὶ ὅλα παίρνουν ἄλλη ὄψη : τὸ ἡθικὸ ἀναπερώνεται, ὁ ἐνθουσιασμὸς καὶ ὁ φανατισμὸς ἀποκορυφώνεται καὶ ὁ Γεὸς Λόχος εἶναι ἑτοιμὸς νὰ πεθάνη ἐγὼς τοῦ Χριστοῦ τὴν Πίστη τὴν Ἀγία καὶ τῆς

Ἀκολουθοῦν ὁμως ἡ παρασπονδία τοῦ Βλαδιμηρέσκου, ἡ προέλαση τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ ἡ θέση τῶν ἐπαναστατῶν γίνεται δύσκολη. Στὸ Δραγατσάνη ὁ ἀγῶνας φτάνει στὸ ἀποκορύφωμα, ἀλλὰ καὶ στὸ τέλος του. Ὁ Ὀλύμπιος πολέμῳ σὰν λιοντάρι καὶ πληγώνεται. Καὶ μετὰ τὴν καταστροφή ὅλοι φεύγουν γιὰ νὰ γλυτώσουν. Ὁ Ὑψηλάντης ξεκινᾷ γιὰ τὴν Αὐστρία. Κατὰ τὸν ἀποχωρισμὸ τοὺς ὁ ἀτυχὴς στρατηγὸς συμβουλεύει τὸν ἡρωϊκὸ Μακεδόνα καπετάνιο νὰ φύγει καὶ ἐκεῖνος, ἀλλὰ ὁ Ὀλύμπιος τοῦ ἀπαντᾷ: «Δὲν σήκωσα τὰ ὅπλα γιὰ νὰ τὰ κρύψω. Ὁρκίστηκα νὰ πολεμήσω γιὰ τὴ λευτεριά, ὅσο μοῦ μένει πνοή».

Μὲ ἀνοιχτὰ ἀκόμα τὰ τραύματα ἀπὸ τὸ Δραγατσάνη παίρνει τὰ βουνά.

Τὰ τραύματα, ἡ μεγάλη στενοχώρια, οἱ μακρόχρονοι ταλαιπωρίες, οἱ ἀτέλειωτες ὁδοιπορίες καὶ οἱ ἀνείπωτες στερήσεις καὶ κακουχίες κλόνισαν τὴν ὑγεία τοῦ Ὀλύμπιου. Καὶ τὰ παλληκάρια του γεμάτα στοργή, ἀγάπη καὶ ἀφοσίωση στὸν ἀρχηγό τους τὸν μεταφέρουν μὲ φορεῖο στὰ ὑψώματα τοῦ Κότε Ντατζέσι, ὅπου συναντιέται μὲ τὸν Ἰωάννη Φαρμάκη, τὸν ἄλλο Μακεδόνα ἀπὸ τὸ Μπλάτσι, πολέμαρχο καὶ σπενὸ του φίλο. Οἱ δύο καπεταναῖοι μὲ 800 παλληκάρια ἀποφασίζουν νὰ ἀγωνισθοῦν ὡς τὴν τελευταία τους πνοή. Ἦταν τέλος Αὐγούστου 1821.

Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ἐκείνη ὁ Τούρκος Κιουτσούκ - Ἀγᾶς μὲ διαταγὴ τοῦ φοβεροῦ Κεχαγιάμπεη μὲ 1500 Τουρκαλβανούς καλὰ ἐξοπλισμένους ἀρχίζει τὸ ἄγριο καὶ ἀτέλειωτο κυνηγητὸ τῶν ἡρωϊκῶν Μακεδόνων. Καὶ αὐτοὶ οἱ γενναῖοι, ἀεικίνητοι στὰ ὑψώματα τῆς Βράντζας προξενεῖν μὲ τὸν ἀνταρτοπόλεμο μεγάλες φθορὲς στὸν ἐχθρό. Τότε οἱ καπεταναῖοι παίρνουν ἓνα γράμμα ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο Ρομῶν, μὲ τὸ ὁποῖο τοὺς παρακαλεῖ νὰ προστατεύσουν τὸ Μοναστήρι τοῦ Σέκου, στὸ ὁποῖο εἶχαν καταφύγει πολλοὶ προύχοντες καὶ τὸ ὁποῖο εἶχε πολλοὺς θησαυροὺς καὶ κειμήλια. Δίχως τὸν παραμικρὸ δισταγμὸ οἱ δύο γενναῖοι ἀρχηγοί, κατευθύνονται ἀμέσως στὸ Μοναστήρι, τὸ ὁποῖο εἶναι κτισμένον σὲ ἓνα ἄγριο φαράγγι μὲ μιὰ μόνον διέξοδο. Μόλις ἔφτασαν ἐκεῖ ὁ στρατηγικὸς Ὀλύμπιος κατόλαβε τὸ λάθος του. Ἦταν ὁμως ἀργά γιὰ νὰ ξαναγυρίσει στὰ ὑψώματα τῆς Βράντζας. Ὁ Κεχαγιάμπεης, πὺν τοὺς παρακολουθοῦσε συνέχεια, βρῖσκονταν ἤδη πολὺ κοντὰ τους. Στὸ Μοναστήρι τοῦ Σέκου τοὺς πολιορκήσαν σὲ λίγο στίς 8 Σεπτεμβρίου ἰσχυρὲς Τουρκικὲς δυνάμεις. Οἱ Ἕλληνες εἶναι μόνον 350. Οἱ Τούρκοι κανονικοβολοῦν ἀδιάκοπα τὴν θέση τοῦ Ὀλύμπιου καὶ τοῦ προτείνουν νὰ παραδοθεῖ ἑκείνος ἀπορρίπτει ὅλες τὶς προτάσεις. Γύρω του, τὰ παλληκάρια του πέφτουν ἓνα - ἓνα, ἐνῶ ἡ φωτιά καὶ οἱ καπνοὶ τοὺς περιζώνουν. Μέσα σ' αὐτὴ τὴν κόλαση φτάνει ἡ δεκάτη Σεπτεμβρίου. Τὰ πάντα δείχνουν, πὺς δὲν ὑπάρχει σωτηρία. Ὁ Γεωργιάκης δὲν ἔχει χρόνον νὰ σκεφθεῖ. Σὲ λίγες στιγμὲς θὰ πρέπει νὰ ἀποφασίσει τὴν παράδοσή του ἢ τὸν ἐντιμὸ θάνατον. Μπροστὰ στὸ τραγικὸ αὐτὸ δίλημμα ὁ Ὀλύμπιος δὲν δίστασε οὔτε στιγμή. Ὁρμαίει στὸ κωδωνοστάσιον καὶ φωνάζει στὰ ἐπὶ λιονταρόψυχα Ἑλληνόπουλα, πὺν τοῦ ἀπέμειναν νὰ φύγουν, νὰ παραδοθοῦν, ἂν θέλουν. Ποιὸς ὁμως εἶχε τὸ θάρρος νὰ ἐγκαταλείψει τέτοιον ἀρχηγό; Καὶ καθὼς οἱ Τούρκοι σιμώνουν καὶ εἶναι ἔτοιμοι νὰ μποῦν στὸ καμπαναριό, ὁ ἡμίθεος Ὀλύμπιος ἀσκεπὴς καὶ γαλήνιος σηκώνει τὰ μάτια τοῦ στὸν οὐρανὸν, κάτ'ι ψελλίζει σὰν προσευχή, κάνει τὸν σταυρό του καὶ μὲ χέρι σταθερὸ κατεβάζει τὸν δαυλὸ καὶ βάζει φωτιά στὰ μπαρουντοβάρελα.

Ὁ Γεωργιάκης Ὀλύμπιος εἶχε δώσει πρῶτος τὸ παράδειγμα τῆς θυσίας, τῆς ωραιότερης θυσίας καὶ εἶχε διδάξει μὲ τὴν γλαυρότερη γλώσσα, πὺς πρέπει νὰ πεθαίνουν οἱ ἥρωες.

ΑΛ. ΛΑΛΟΥΤΜΗΣ

Ἡ μολόχα

ΓΕΩΡΓ. ΣΑΧΙΝΗΣ

Τροφὴ τῶν πτωχῶν.

Μαλακτικὸ. Καταπραυντικὸ.

Τὴν νοιώθουμε σὰν καταφρονημένη, χωρὶς κάποιο ἔλκυστικὸ πάνω της καὶ ἀδιάφορη στὸν ψυχικὸ αἰσθητικὸ μας κόσμον. Νὰ μὴ συγκινεῖ τὸ βλέμμα μας, νὰ μὴ παροτρύνει ἔστω λίγη προσοχὴ νὰ τῆς δώσουμε καὶ νὰ τὴν ἀποφεύγουμε ἀφρόθυμα νὰ τὴν πλησιάσουμε. Ἀφοῦ τίς πὺν πολλὰς φορὲς φυτρώνει ἐκεῖ πὺν δὲν τὸ θέλουμε, σὰν παράσιτον φυτό καὶ ἐνοχλητικὸ ζιζάνιον στὸν κήπον μας.

Ὅμως ἡ καταφρονημένη αὐτὴ «μολόχα», ἡ ἀδιάφορη σὲ μᾶς πρέπει νὰ θεωρεῖται σὰν ἓνα ἀπὸ τὰ πὺν ἐκλεκτὰ βοτάνια καὶ ἀπὸ τὸν Πλάστη τῶν πάντων προικισμένον μὲ πολλὰς χάριτες. Αὐτὸ πιστεύει ἡ λαϊκὴ σοφία, τὸ παραδέχεται ἡ ἐπιστήμη καὶ ἔχει μῦριες φορὲς ἀποδειχθεῖ. Προσόντα ἀναμφισβήτητα, πὺν τὴν κατατάσσουν στὴν κατηγορίαν τῶν ἐκλεκτῶν βοτανῶν καὶ τῶν εὐλογημένων τῆς φύσης.

Ὁνειρα Τραμουντάνας

Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελίδα 14

Τὸ «Βασιλική» ἀποκομιέται δεμένο στὸ Ντόκο τοῦ Τάμεση. Ἡ πλώρη, ἡ χιλιοφίλημένη μὲ τοὺς ἀφροὺς τῆς Τραμουντάνας νομίζω πὺς ἔπαψε τὴ φλογὴ τῆς.

Ἀποκομιθήκαν κι' οἱ 12 ψυχὰς τ' ἀδελφομένου μικροῦ πληρώματος, ἀποσταμένες στὸ λίκνον τοῦ Μορφέα καὶ σὲ νοσταλγικῶν ὀνείρων τὴν ἀγκαλιά...

ΓΙΑΝΝΗΣ ΘΕΟΦΙΛΟΥ

ΓΕΩΡΓΟΣ Ν. ΣΑΧΙΝΗΣ

Ποιὰ εἶναι ἡ «μολόχα», πότε καὶ πὺς βλαστάνει καὶ τὰ σχετικὰ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τὰ παραθέσουμε. Μόνον λέγουμε πὺς ἀναπτύσσεται κατὰ τὴν ἀνοιξὴ σὲ ἔφορον μέρη, σχεδὸν ποτὲ στὸ βουνὸ καὶ ἀνήκει στὰ φαρμακευτικὰ βοτάνια. Τὸ ἐπιστημονικὸ τῆς ὀνομα εἶναι «μολόχη ἡ ἀγρία», στὴν Ἀττικὴ τὴν λένε «ἀμπελόχη» καὶ «μουλάγκα» καὶ πὺν πολλὸ εἶναι γνωστὴ σὰν «μολόχα».

Στοὺς ἀρχαίους χρόνους ἐγνώριζαν τὴν ἀξίαν της, ἐπεὶ τὴν εἶχαν μὲ πολλὰς θρεπτικὰς οὐσίες καὶ τὴν χρησιμοποιοῦσαν σὰν τροφὴν τοὺς οἱ πτωχοὶ. Μαζεύονται τὰ ἀνθὰ τῆς καὶ τὰ φύλλα τῆς στίς ἀρχὰς τοῦ καλοκαιριοῦ, κατόπιν τ' ἀφήνουν στὸν ἀέρα ὑπὸ σκιάν νὰ ξεραθοῦν καὶ μετὰ τὰ μεταχειρίζονται. Τὰ τοποθετοῦν γιὰ φύλαξη μέσα σὲ γυάλινα μέρη, τὰ σκεπάζουν καλὰ - καλὰ καὶ ἔτσι μπορεῖ μὲ σιγουριά νὰ διατηρηθοῦν πολλὸν καιρὸ οἱ θεραπευτικὰς ιδιότητές τους.

Οἱ κυριώτερες χρήσεις εἶναι σὰν θερμὸ ἀφροίμημα - μαλακτικὸ τῶν βρόγχων, σὰν θαυμάσιον καταπραυντικὸ τῶν νεύρων καὶ τὰ φύλλα του γίνονται εὐεργετικὰ καταπλάσματα. Ὁ χυμὸς τῆς ἀνάκατενός μὲ λίγο ἐλαιόλαδον θεραπεύει τὸ δάγκωμα τῶν μελισσῶν καὶ ἄλλων παρομοίων ἐντόμων καὶ ὅταν τριβούμε τὰ γυνὰ μέρη μας ποτὲ αὐτὰ δὲν τὰ πλησιάζουν. Τέλος ἡ «μολόχα» βοάζεται ἡ ἀνακατείνεται μὲ ἄλλα χόρτα, τρώγεται σὰν ἐκλεκτὸ λαχανικὸ καὶ προσφέρει πολλὰς εὐεργεσίας στὸν ἄνθρωπον!

✱ **Εχόλμει - θνώμει** ✱

✱ **Ο Χορός μας**

Το Σάββατο 18 Μαρτίου, στη μεγάλη αίθουσα του Κέντρου «ΚΑΛΑΜΠΟ-ΚΑ», θα γίνει ο χορός του Συνδέσμου μας.

Στο κέντρο αυτό, με την ευρύχωρη και άνετη αίθουσα και με το πλουσιώτατο καλλιτεχνικό του πρόγραμμα, που το πλαισιώνουν έκλεκτοι καλλιτέχνες με έπικεφαλής τον Όμηρο Άθηναιο και τις διάφορες χορευτικές άτραξιόν θα περάσουμε μια ευχάριστη βραδυά γλεντιού.

Πιστεύουμε ότι, όπως κάθε χρόνο, έτσι κι' έφέτος, όλοι οι «Κρυστάλληδες» θα δώσουν το παρόν για μια μεγαλύτερη επιτυχία από κάθε άλλη χρονιά.

Άς μη ξεχνάμε ότι το προϊόν του χορού αυτού θα διατεθεί στην προσπάθεια που γίνεται για την αγορά ιδιόκτητης στέγης του «Κρυστάλλη».

✱ **Εβδομάδα καθαριότητας Δήμου Πειραιά**

Μια ιδιαίτερα αξιόπαινη πρωτοβουλία ανέλαβε στο τέλος του περασμένου χρόνου η τοπική αυτοδιοίκηση της πόλης μας.

Η προσπάθεια είχε σα στόχο την καθαριότητα του Πειραιά και εκφράστηκε με την «εβδομάδα καθαριότητας» που διοργανώθηκε από 13 έως 19—10—77 από το Δήμο Πειραιά.

Στην προσπάθεια δήλωσαν συμπαράσταση και άλλοι δημόσιοι φορείς της πόλης μας (Εισαγγελέας Πρωτοδικών, Ίερά Μητρόπολη, Αστυνομική Διεύθυνση κ.λ.π.). Με έντυπη έκκληση που διένειμε ο Δήμος σε όλους τους Πειραιώτες, τους κάλεσε σε μια κοινή προσπάθεια για ένα καθαρό Πειραιά.

Από την πλευρά μας, χαιρετίζουμε σαν ιδιαίτερα αξιόπαινη την προσπάθεια της Δημοτικής Αρχής και ελπίζουμε ότι η προσπάθεια για μια καθαρή πόλη θα έχει οπωσδήποτε και συνέχεια αλλά και θετικά αποτελέσματα.

✱ **Αδιανόητη απόφαση**

Ο Συνδεσμός μας επανειλημμένα έχει τονίσει την καταστροφή που συστηματικά υφίστανται τα ελληνικά δάση από διάφορους παράγοντες, ιδιαίτερα από τη φωτιά.

Η τελευταία απόφαση που πάρθηκε από το Υπουργείο Γεωργίας και που επιτρέπει την κοπή ελάτων προκάλεσε έκπληξη και πικρία.

Είναι αδιανόητο να επιτρέπεται η κοπή δέντρων, έστω και από εξαιρούμενα μέρη, γιατί έτσι επισημοποιείται το ξενικό αυτό έθιμο, ενώ ταυτόχρονα λαθραία κόβονται δέντρα από απαγορευμένες περιοχές. Είναι χαρακτηριστική σχετική ανακοίνωση 13 αδελφών οργανώσεων, στην οποία τονίζεται ακριβώς αυτός ο κίνδυνος διαιώνισης της επιζήμιας αυτής για την ελληνική φύση κατάστασης.

Πότε θα καταλάβουν οι αρμόδιοι ότι τα δέντρα μας είναι λιγοστά και απόλυτα απαραίτητα για την επιβίωσή μας; Πρέπει ή Πατρδα μας να γίνει Σαχάρα;

✱ **50 χρόνια του «Φ.Ο.Π»**

Την Κυριακή 2 Οκτωβρίου το αδελφικό σωματείο «Φυσιολατρικός Όμιλος Πειραιώς» γιόρτασε με πανηγυρική εκδρομή στο Ξυλόκαστρο και στην Αρχαία Συκιάνα τα 50 χρόνια από την ίδρυσή του. Για την επέτειο αυτή ο «Κρυστάλλης» τίμησε τον Φ. Ο. Π. με αναμνηστική πλακέτα.

Επίσης στις 6 Νοεμβρίου γιόρτασε τα 50 χρόνια της Ορειβατικής του ομάδας στην Περιοδική του Παρνασσού. Στην εκδήλωση πήραν μέρος πολλοί φυσιολάτρες και ορειβάτες. Έλαβαν μέρος αντιπρόσωποι του Συνδέσμου μας, που χαιρέτησαν και ευχήθηκαν μεγαλύτερες μελλοντικές επιτυχίες.

✱ **50 χρόνια του «ΠΑΝΑ»**

Το Σάββατο (15) - (16) 10/77 το αδελφικό φυσιολατρικό σωματείο «ΠΑΝ» γιόρτασε τα 50 χρόνια της ορειβατικής

του ομάδας με εκδρομή στο Βελούχι.

Δυστυχώς το ίδιο Σάββατοκυριακό ο Συνδεσμός μας γιόρταζε τα 40 χρόνια της ορειβατικής του ομάδας στο Καλλιόρομο και έτσι δεν μπόρεσε να μετασχει με εκπροσώπους του στην εκδήλωση του «ΠΑΝΑ».

Ευχόμαστε στο αδελφικό φυσιολατρικό σωματείο κάθε επιτυχία στο μέλλον.

✱ **Πανεκδρομική συγκέντρωση της «Ε.Ο.Φ.»**

Στις 9 του περασμένου Οκτωβρίου η Ε. Ο. Φ. διοργάνωσε πεζοπορική διαδρομή από τον Τύμβο του Μαραθώνα μέχρι το Μάτι σε απόσταση 13 περίπου χιλιομέτρων.

Σκοπός της εκδήλωσης ήταν η εκλαίκευση της πεζοπορίας στο πλατύ κοινό των πόλεων και ο σιγματισμός της αυξανόμενης καταστροφής της φύσης.

Στην εκδήλωση πήραν μέρος πολλοί φυσιολάτρες και εκπρόσωποι αδελφών φυσιολατρικών σωματείων. Η πορεία τεματίστηκε στην θανμάσια κατασκήνωση της Ε. Ο. Φ όπου παρατέθηκε γεύμα με την πατροπαράδοτη φασολάδα.

Στη συνέχεια ακολούθησε μικρή γιορτή στην οποία τιμήθηκαν τα εκδρομικά σωματεία που γιόρταζαν τις επετείους τους: «Πάν» (50 χρόνια), Φ. Ο. Π. (50 χρόνια), «Κρυστάλλης» (40 χρόνια), «Φυσιολάτρες» (30 χρόνια).

Ο «Κρυστάλλης» συγχαίρει την Ε. Ο. Φ. για την ωραία αυτή γιορτή.

✱ **Μήπως είδατε κανένα δέντρο;**

«Μέσα στα τελευταία τέσσερα χρόνια κάηκαν 782.138 στρέμματα δάσους και βοσκοτόπων. Η πληροφορία προέρχεται από επίσημα χείλη. Κάθε χρόνο τα δάση μας μειώνονται κατά 35.000 στρέμματα! Που σημαίνει ασφαλώς, ότι σύντομα, πολύ σύντομα μάλιστα, θα ψάχνουμε με το φανάρι του αρχαίου Διογένη να βρούμε δεινράκι.... Το κακό στην Ελλάδα παράγινε Γιατί, αν κούν μερικά δάση στη Βρετανία, ή σε άλλη ευρωπαϊκή χώρα, το αποτέλεσμα δεν είναι το ίδιο με τον Ελληνικό χώρο, δεδομένου ότι, το πράσινο στην Ελλάδα είναι ελάχιστο, σε σύγκριση με το πράσινο άλλων κρατών. Επομένως, ή ζημιά είναι

τρομακτική. Καίγονται και άλλοι δάση, ναί. Άλλα υπάρχουν σε άφθονία. Έδω είναι λιγοστά. Κι αν συνεχίζουν να καίγονται, ή Ελλάδα θα παραμείνει σε λίγο μια φαλακρή περιοχή. Δεν είναι υπερβολή, λοιπόν, αν πούμε ότι το έτος 2.000 μ. Χ. θα ψάχνουμε να βρούμε ένα δέντρο! Άν δεν βρεθεί ο τρόπος αντιμετώπισής του θέματος....».

(Από το Περιοδικό «Ρομάντζο»).

✱ **Προσφορές**

Συνεχίζονται οι προσφορές προς ένισχυση των ευγενών σκοπών του «Κρυστάλλη».

Μέλη και φίλοι του Συνδέσμου μας προσέφεραν τα εξής ποσά:	
Βασ. Τερσανέλης	δρχ. 2000
Τένια Ντάνου	» 1000
Ευαγγ. Κυρ. Χατζιδάκι	
(Λεβάντα)	» 3000
Σταύρος Ρούσος	» 250
Ι. Βίγλας	» 1000
Νατάσα Σαραντίτη	» 100
Μανώλης Πολογεώργης	» 200
Ίωάν. Πάλλης	» 1000
Έλενθ. Γραιός	» 150
Νικ Τραγουστής	» 350
Τριαντ. Αφρατάος	» 200
Ξαν. Μ.	» 1000
Δήμητρα Έξάρχου	» 2000
Σωτ. Θεοφάνης	» 100
Αθ. Φωτάκης	» 200
Άλκη Μοναστηριώτου	» 1000
Ρένα Τριλέμη	» 600
Μάρης Τριταρούλης	» 5000

Το Διοικ. Συμβούλιο του «Κρυστάλλη» ευχαριστεί θερμά τα παραπάνω αγαπητά μέλη και φίλους του Συνδέσμου μας.

Ιδιαίτερα το Δ.Σ. εκφράζει τις θερμές ευχαριστίες του σ' ένα επίλεκτο μέλος του «Κρυστάλλη» — που θέλει να κρατήσει ανωνυμία — για την μεγάλη προσφορά του των 30.000 δραχμών, προς ένισχυση του Ταμείου του «Κρυστάλλη» για την αγορά ιδιοκτήτου στέγης.

Τὸ τρίμηνο πού πέρασε γράφτηκαν στὸν Σύνδεσμό τὰ κάτωθι 17 νέα μέλη. Κουταλιανού Βασίλ., Μπορνάκη Μαρία, Δυναμίδης Ἰωάν., Βασίλος Δημ., Μακροδάκη Εὐαγ., Ἀναγύρου Πολυτίμη, Θεοφίλου Ἰωάν., Καρακουλάκης Ἰωάν., Καρακουλάκη Μαρία, Ψαλτοπούλου Ἀναστ., Παπαδόπουλος Γεώργ., Παπαδοπούλου Χαρίκλ., Βαλέντζα Καλλιόπη, Ἀσβεστόπουλος Νικ., Λαχούδαρα Βασίλ., Παναγιωτόπουλος Γεώργ., Προβατίδης Κυριάκ.

Ἰασηνώνικα

ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ

Τὸ ἐκλεκτὸ μέλος τοῦ «Κρυστάλλη», Γιώργος Καλυβιώτης καὶ ἡ γυναῖκα του Αἰκατερίνη, ἀπέκτησαν χαριτωμένη κορούλα.

— Ὁ ἀγαπητός μας Νίκος Σταθόπουλος καὶ ἡ γυναῖκα του Εὐγενία ἀπέκτησαν δίδυμες κορούλες.

Στὰ ἐκλεκτὰ ζευγάρια, τοὺς εὐχόμεθα νὰ εἶναι καλορίζικα, νὰ τοὺς ζήσουν καὶ μὲ τὸ καλὸ νὰ ἀκολουθήσουν ἀγοράκια.

ΠΕΝΘΗ

Τὸν περασμένο Ὀκτώβρη, πέθανε ἡ μητέρα τοῦ ἐκλεκτοῦ μέλους τοῦ Διοικ. Συμβουλίου τοῦ Συνδέσμου μας, Δήμου Νούσια. Τὸ Δ. Σ. καὶ τὰ μέλη τοῦ «Κρυστάλλη» τοῦ ἀπευθύνουν καὶ ἀπὸ τίς στήλες τοῦ περιοδικοῦ μας, θερμὰ συλλυπητήρια.

Στὸ ἐκλεκτὸ μέλος τοῦ «Κρυστάλλη», Κώστα Μπακατσούλα, ἀπευθύνουμε καὶ ἀπὸ τὴ στήλη αὐτή, θερμὰ συλλυπητήρια γιὰ τὸ θάνατο τῆς ἀγαπημένης του μηρας.

— Ἐπίσης στὸ ἐκλεκτὸ μέλος τοῦ Συνδέσμου μας, Γιάννη Κρυστάλλη, ἀπευθύνουμε θερμότατα συλλυπητήρια γιὰ τὸ θάνατο τῆς ἀδελφῆς του Ἑλένης, πού πέθανε στὴν Ἀμερικὴ τὸν περασμένο Ὀκτώβρη.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΓΙΑΝΝΟΥΛΟΠΟΥΛΟΣ

Μᾶς συγκλόνισε ἡ θλιθερὴ εἶδηση τοῦ θανάτου τοῦ Χρ. Γιαννουλόπουλου στὶς 22 Νοεμβρίου. Ἦταν ἀπίστευτο καὶ σήμερα μᾶς φαίνεται ἀπίστευτο ὅτι δὲν ὑπάρχει πιά στὴ ζωὴ ὁ ἰδεολόγος φυσιολάτρης, ὁ διανοούμενος, ὁ ἐπιστήμονας, ὁ Χγίστος Γιαννουλόπουλος.

Ὁ θάνατός λύπησε κατάβαθα ὅλη τὴ φυσιολατρικὴ οἰκογένεια καὶ ἰδιαίτερα τὰ μέλη τοῦ ἀδελφοῦ σωματείου «Ὁ Φυσιολάτρης», τοῦ ὁποῖου ὁ ἀποβιώσας ἦταν ἰδρυτῆς καὶ ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν Πρόεδρος καὶ ἐμψυχωτῆς του.

Μὲ τὸ θάνατό του ἡ Ἑλληνικὴ φυσιολατρία στερήθηκε τίς ὑπηρεσίες ἐνὸς ἀκούραστου ἐργάτη τοῦ ἐκδρομισμού ἀλλὰ καὶ ἐνὸς σημαντικοῦ φυσιολάτρη συγγραφέα μὲ ἀξιόλογο λογοτεχνικὸ—ταξιδιωτικὸ ἔργο.

Ἄς εἶναι αἰωνία ἡ μνήμη του καὶ ἐλαφρὸ τὸ χῶμα πού τὸν σκεπάζει.

Στὴν οἰκογένειά του καὶ στὸν «Φυσιολάτρη», ὁ «Κρυστάλλης» ἐκφράζει τὰ θερμὰ συλλυπητήριά του.

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ - ΜΑΡΤΙΟΥ 1978

Κυριακὴ 1)1)78

Ἐκδρομὴ 2227

ΠΑΡΝΗΘΑ

(Τὸ κόψιμο τῆς Πίττας τῶν Ὁρειβατῶν)

Παρασκευὴ - Κυριακὴ 6 - 8)78

Ἐκδρομὴ 2228

- α) ΣΠΑΡΤΗ - ΜΥΣΤΡΑΣ - ΓΥΘΕΙΟ - ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑ (Τουριστικὴ)
- β) ΤΑΨ-ΓΕΤΟΣ (Ὁρειβατικὴ)

Κυριακὴ 15 Ἰανουαρίου 1978 ὥρα 5 - 9 μ. μ.

Η ΓΙΟΡΤΗ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΟΠΙΤΤΑΣ ΤΟΥ "ΚΡΥΣΤΑΛΛΗ"

ΣΤΟ ΛΑΓΟΝΗΣΙ

Στὴ μεγάλη πολυτελὴ αἴθουσα ΧΟΡΕΥΤΙΚΟ ΤΣΑΪ

Ἀναχώρηση μὲ πούλμαν στὶς 3.30 μ. μ. ἀπὸ τὰ Γραφεῖα μας.

Ἐξόδα : Τσαΐ κομπλέ, πίττα, μεταφορὰ πούλμαν δοχ. 200.

Δηλώσεις μέχρι τὸ βράδυ τῆς Πέμπτης 12 Ἰανουαρίου.

Κυριακὴ 22)1)78

Ἐκδρομὴ 2230

ΕΚΑΛΗ - ΑΓ. ΠΕΤΡΟΣ - ΛΙΜΝΗ ΜΑΡΑΘΩΝΑ - ΚΡΥΟΝΕΡΙ

Ἀναχώρηση στὶς 3 μ. μ. μὲ πούλμαν γιὰ Ἀθήνα — Ἐκάλη — Ἅγιο Πέτρο. Στάση 1 ὥρα, παραλαβὴ τῆς πεζοπορικῆς ομάδας καὶ συνέχεια γιὰ Τύμβο Μαραθῶνος—Φράγμα Μαραθῶνος — Κρυονέρι. Συνεστίαση στὰ ἐκεῖ κέντρα καὶ ἀναχώρηση στὶς 9.30 μ. μ. γιὰ Ἀθήνα — Πειραιᾶ. Πιθὰνὰ ἔξοδα δοχ. 75 Ἀρχηγὸς ὁ κ. Χρ. Ἀργαλιᾶς.

Κυριακὴ 22)1)78

Ἐκδρομὴ 2231

ΠΕΝΤΕΛΗ - ΜΠΙΡΙΖΑ - ΑΓ. ΠΕΤΡΟΣ - ΜΑΡΑΘΩΝΑΣ - ΚΡΥΟΝΕΡΙ (Πεζοπορικὴ)

Ἀναχώρηση τὸ πρωὶ μὲ τὰ μέσα συγκοινωνίας γιὰ τὴν Πεντέλη. (Ἅγ. Τριάδα). Ἀπ' ἐκεῖ πεζὴ στὴ Μπίριζα — Ἅγιο Πέτρο (πορ. 3 ὥρες). Στὶς 4 μ. μ. ἐπιστροφή μὲ τὸ πούλμαν τῆς τουριστικῆς ομάδας μέσω Τύμβου, Λίμνης Μαραθῶνος στὸ Κρυονέρι γιὰ συνεστίαση. Ἀναχώρηση γιὰ τὴν ἐπιστροφή στὶς 9.30' μ. μ.

Ἐξόδα ἀτομικὰ δοχ. 12.

Ἀρχηγὸς ἡ κ. Καίτη Τσάλα

Κυριακή 29(1)78

Έκδρομή 2232

ΛΟΥΤΡΑΚΙ - ΜΠΙΣΙΑ - ΜΕΓΑΛΗ ΝΤΟΥΣΙΑ
(Τουριστική - Όρειοβατική)

Αναχώρηση στις 7.30' με πούλμαν για Λουτράκι — Μπίσια. Απ' εκεί θα γίνει ανάβαση στη Ντούσια (ύψ. 1067 μ.). Η τουριστική ομάδα θα συνεχίσει για τη Βουλιαγμένη. Επιστροφή στις 3.30' μ. μ. για Μπίσια (παραλαβή των ορειβατών). — Λουτράκι (παραμονή 1 ώρα) — Αθήνα — Πειραιά.

Πιθανά έξοδα δρχ. 130, μη μέλη 140. Αρχηγός ο κ. Ιωάν Θεοφάνης
Αρχηγός Τουριστ. όμ. ο κ. Αδ. Ψυλλίδης

Σαββατοκύριακο 4 - 5(2)78

Έκδρομή 2233

ΛΕΙΒΑΔΙΑ - ΑΡΑΧΩΒΑ - Χιονοδρομικό Κέντρο Φτερόλακα

ΣΑΒΒΑΤΟ 4. Αναχώρηση στις 4 μ. μ. από τα Γραφεία μας με πούλμαν (από Αθήνα—Κίνγκ - Μίνως 4 20' μ.μ.) για Λειβαδιά. Διανυκτέρευση. ΚΥΡΙΑΚΗ. Το πρωί στις 8.30' αναχώρηση για Αράχωβα — Χιονοδρομικό κέντρο Φτερόλακα. Επιστροφή από Αμφικλεια (Δαδί).

Πιθανά έξοδα δρχ. 185 Αρχηγός ο κ. Χάρης Προδρομίδης

Σαββατοκύριακο 11 - 12(2)78

Έκδρομή 2234

ΚΙΑΤΟ - ΣΤΥΜΦΑΛΙΑ - ΛΑΥΚΑ - ΟΛΙΓΥΡΤΟΣ (ύψ. 1935 μ.)
(Τουριστική - Όρειοβατική)

ΣΑΒΒΑΤΟ 11)2. Αναχώρηση στις 3 μ. μ. από τα Γραφεία μας με πούλμαν για Αθήνα — Κόρινθο — Κιάτο — Λίμνη Στυμφαλίας — Λαύκα. Διανυκτέρευση.

ΚΥΡΙΑΚΗ 12)2. Πολύ πρωί οι ορειβάτες θ' αναχωρήσουν για ν' ανεβούν στον Όλιγυρτο. Οι λοιποί εκδρομείς θα μεταβούν με το πούλμαν στην Καστανιά και θα επιστρέψουν στη Λαύκα. Το απόγευμα στις 4.30' και οι δύο ομάδες θ' αναχωρήσουν για την επιστροφή στην Αθήνα — Πειραιά.

Πιθανά έξοδα δρχ. 170 Αρχηγός Τουριστ. ή κ. Λένα Γλυνοῦ
Αρχηγός Όρειοβατ. ο κ. Γ. Παπαδόπουλος

Κυριακή 19(2)78

Έκδρομή 2235

ΠΕΝΤΕΛΗ - ΚΑΛΗΣΙΑ - ΝΤΑΟΥ (Πεζοπορική)

Αναχώρηση το πρωί με τα μέσα συγκοινωνίας για την Αγ. Τριάδα. Απ' εκεί θα κάνουμε πεζή την ώρα διαδρομή Αγ. Τριάδα — Καλήσια — Νταού (πορ. 3.30'). Παραμονή για φαγητό στην Νταού και το απόγευμα επιστροφή με το πούλμαν της τουριστικής ομάδας, για αποκριάτικο γλέντι, στο Κορωπί. Επιστροφή 10 μ. μ.

Έξοδα άτομικά δρχ. 120 Αρχηγός ο κ. Τάσης Ριζόπουλος

Κυριακή 19(2)78

(Αρχή Τριωδίου)

Έκδρομή 2286

(Απογευματινή)

ΝΤΑΟΥ - ΚΟΡΩΠΙ

Αναχώρηση στις 3.30' μ. μ. με πούλμαν για Αθήνα — Νταού. Επίσκεψη της Μονής, παραμονή 1 ώρα, παραλαβή της πεζοπορικής ομάδας και συνέχεια για αποκριάτικη διασκέδαση σε κέντρο του Κορωπίου. Αναχώρηση για την επιστροφή στις 10 μ. μ.

Πιθανά έξοδα δρχ. 75

Αρχηγός ή κ. Φωτ. Τσιλιόπουρα

Τετάρτη 22 Φεβρουαρίου ώρα 8 μ. μ.

ΣΤΗ ΛΕΣΧΗ ΜΑΣ

«Λογοτεχνικό βραδυνό» για τα 35 χρόνια από το θάνατο

του ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ

Όμιλητής ο διακεκρεμένος λογοτέχνης

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΙΑΤΟΠΟΥΛΟΣ (Μεγα βραβείο Ακαδημίας)

Απαγγελίες από τον ποιητή — ήθοποιό ΓΙΩΡΓΟ ΜΕΤΣΟΛΗ

Κυριακή 26(2)78

Έκδρομή 2237

ΚΟΡΙΝΘΟΣ - ΒΡΑΧΑΤΙ - ΧΑΛΚΕΙΟΝ - ΜΟΝΗ ΘΕΟΤΟΚΟΥ - ΦΩΚΑΣ

(Τουριστική - Πεζοπορική)

Αναχώρηση στις 7.30 π. μ. με πούλμαν από Αθήνα (Κίνγκ - Μίνως) και στις 7.45' από τα Γραφεία μας για Κόρινθο — Βραχάτι — Σωληνάρι — Χαλκείον — Μονή Θεοτόκου. Η πεζοπορική ομάδα θ' ανεβεί στην κορυφή Φωκάς (ύψ. 800 μ. πορ. 1.30'). Οι λοιποί εκδρομείς θα διμερεύσουν στη Μονή. Αναχώρηση και των δύο ομάδων στις 5 μ. μ. για την επιστροφή. Τρόφιμα μαζί μας.

Πιθανά έξοδα δρχ. 125

Αρχηγός ο κ. Χρ. Μάνδρος

Κυριακή 5(3)78

Έκδρομή 2238

Παραλία ΚΟΡΦΟΣ

Αναχώρηση στις 8 π. μ. από Αθήνα (Κίνγκ - Μίνως) και 8.15' από τα Γραφεία μας για διώρυγα Κορίνθου — Αλιμυρή — Κατακάλι — Παραλία Κόρφος (χλμ. 125). Παραμονή όλη την ημέρα.

Πιθανά έξοδα δρχ. 135

Αρχηγός ο κ. Αντ. Αντύπας

Σάββατο - Δευτέρα 11 - 13(3)78

Έκδρομή 2239

ΤΡΙΠΟΛΗ - ΣΠΑΡΤΗ - ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑ

ΣΑΒΒΑΤΟ 11. Αναχώρηση στις 3.30' μ. μ. από την Αθήνα (Κίνγκ - Μίνως) και 3.45' από τα Γραφεία μας για Διώρυγα Κορίνθου — Τρίπολη — Σπάρτη. Διανυκτέρευση.

ΚΤΡΙΑΚΗ 12. 'Αναχώρηση τὸ πρωὶ γιὰ τὴ Μονεμβασία. 'Επίσκεψη ἀξιοθεάτων.. (Μεσαιωνικὴ πόλις. Κάστρο, 'Αγία Σοφία κ. ἄ.). Τὸ ἀπόγευμα ἀναχώρηση γιὰ Σπάρτη. Διανυκτέρευση.

ΚΑΘΑΡΑ ΔΕΥΤΕΡΑ 13. Τὸ πρωὶ ἐπίσκεψη τῆς Βυζαντινῆς πολιτείας τοῦ Μυστραᾶ. Μεσημβρινὸ φαγητὸ στὸ Παρόρι ἢ στὸν 'Αγ. 'Ιωάννη. Τὸ ἀπόγευμα ἀναχώρηση γιὰ τὴ ἐπιστροφή.

'Εξοδα κατὰ τὴν δὴλωση. 'Αρχηγὸς ὁ κ. Στραῦτος Δανηλίδης

Σάββατο - Δευτέρα 11 - 13)3)78

'Εκδρομὴ 2240

α) ΚΑΡΠΕΝΗΣΙ - ΜΙΚΡΟ ΧΩΡΙΟ (Τουριστικὴ)

β) ΧΕΛΙΔΩΝΑ - ΚΑΛΙΑΚΟΥΔΑ ('Ορειβατικὴ)

ΣΑΒΒΑΤΟ 11. 'Αναχώρηση στὶς 3.30' μ. μ. ἀπὸ τὰ Γραφεῖα μας γιὰ 'Αθήνα — Λαμία — Καρπενήσι — Μικρὸ Χωριό. Διανυκτέρευση.

ΚΤΡΙΑΚΗ 12. 'Η Τουριστικὴ ομάδα θὰ μεταβεῖ στὸ Μεγάλο Χωριό καὶ στὸ Κεφαλόδρυσο τοῦ Καρπενησιοῦ. 'Η 'Ορειβατικὴ ομάδα θ' ἀνεβεῖ στὴ Χελιδώνα (ὕψ. 1975 μ.) καὶ τὴν ἄλλη ἡμέρα στὴ Καλιακούδα (ὕψ. 2100 μ.). 'Αναχώρηση καὶ τῶν δύο ομάδων τὸ μεσημέρι τῆς Δευτέρας γιὰ τὴν ἐπιστροφή.

'Εξοδα κατὰ τὴν δὴλωση. 'Αρχ. Τουριστ. ομάδ. ἡ Δις Τασ. 'Αλμπράντη 'Αρχ. 'Ορειβατικῆς ομάδ. ὁ κ. 'Αντ. Γαβριηλίδης

Καθαρὴ Δευτέρα 13)3)78

'Εκδρομὴ 2241

Παραλία ΣΑΡΑΝΤΗ

'Αναχώρηση τὸ πρωὶ στὶς 8 ἀπὸ τὰ Γραφεῖα μας γιὰ 'Αθήνα — Θῆβα — Κορίνη (Δοβραῖνα) — Πρόδρομος (Χώστια) — παραλία Σαράντη. Παραμονὴ ὅλη τὴν ἡμέρα γιὰ Κούλουμα στὴν ὁμορφὴ παραλία.

'Εξοδα κατὰ τὴ δὴλωση. 'Αρχηγὸς ὁ κ. Πολίνα Λουκῆ

Παρασκευὴ - Κυριακὴ 24 - 26)3)78

'Εκδρομὴ 2242

α) ΛΑΡΙΣΑ - ΕΛΛΑΣΣΟΝΑ - ΛΙΒΑΔΙΑ - ΑΓΙΑ (Τουριστικὴ)

(Γιορτὴ 25ης Μαρτίου τῆς Ο.Ε.Σ.Ε.)

β) ΚΙΣΣΑΒΟΣ ('Ορειβατικὴ)

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 24)3. 'Αναχώρηση στὶς 3 μ. μ. με πούλμαν ἀπὸ τὰ Γραφεῖα μας γιὰ 'Αθήνα — Λαμία — — Λάρισα. 'Η 'Ορειβατικὴ ομάδα μεῖς ἰδιαίτερο μεταφορικὸ μέσο θὰ συνεχίσει γιὰ Συκούριο — Σπηλιὰ — Καταφύγιο Ε.Ο. Σ. ὅπου θὰ διανυκτερεύσει. Τὴν ἄλλη ἡμέρα θ' ἀνεβεῖ στὴν κορυφὴ τοῦ Κισσάβου (ὕψ. 1978 μ.) καὶ στὴ συνέχεια θὰ πεζοπορίσει μέχρι τὴν 'Αγία. 'Η Τουριστικὴ ομάδα θὰ διανυκτερεύσει στὴ Λάρισα καὶ τὴν ἄλλη ἡμέρα με τὸ πούλμαν θὰ μεταβεῖ στὸ Λιβάδι. Παρακολούθηση τῆς γιορτῆς πού ὁργανώνει ἡ Ο.Ε.Σ.Ε. γιὰ τὸν ἀγωνιστὴ τοῦ 21 Γωργάκη 'Ολύμπιο. Μετὰ τὴ γιορτὴ ἐπιστροφή στὴ Λάρισα. Διανυκτέρευση.

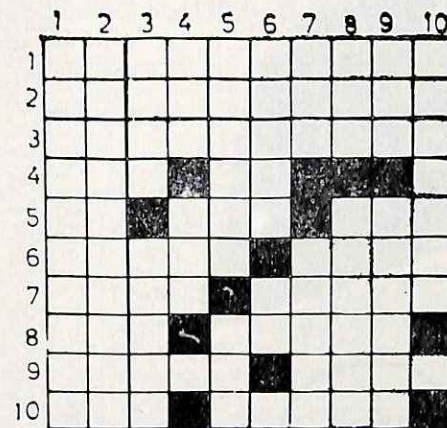
ΚΤΡΙΑΚΗ 26)3. Τὸ πρωὶ ἀναχώρηση γιὰ τὰ χωριά τοῦ Κισσάβου, 'Ανατολὴ — 'Αγιά — Μεταξοχώρι. Παραλαβὴ τῆς 'Ορειβατικῆς ομάδας καὶ ἐπιστροφή 'Αθήνα — Πειραιᾶ με ἐνδιάμεσες στάσεις.

'Εξοδα κατὰ τὴν δὴλωση. 'Αρχηγὸς ὁ κ. Νικ. 'Ανδρουτσός

'Αρχηγὸς 'Ορειβ. ομάδας ὁ κ. Μ. Τσόλα

ΣΤΑΥΡΟΛΕΞΟ ΑΡ. 7

κ. Μάριου Ξύδη

ΟΡΙΖΟΝΤΙΩΣ

1. Τὸ ἐπώνυμο ἀρχηγοῦ ἐκδρομῆς μας... πού δὲν ἔγινε (Αἰτ. Δημ.) 2. Λέξη συγγενῆς μετὰ τὴν ὀρεμβασία (ὄνομα δημοτ.). 3. Τέτοιοι γραμματεῖς... δὲν ὑπάρχει στὸ «ΚΡΥΣΤΑΛΛΗ» 4. Τὸ 6' συνθετικὸ στρατιωτικὸ παραγγέλιμα (ἀντ)φα). — 'Ορος τῆς ἡλεκτρολογίας (ἀντ)φα). 5. Δύο ὅμοια φωνήεντα. — 'Αντ)φα. Στρατιωτικὴ Τεχνικὴ Σχολή. — Μαριζα... σύγχρονη τραγουδίστρια. 6. Νυσταγμὸς εἰς Δημοτικὴ. Τετράτροχο μεταφορικὸ μέσο. 7. Πατρίδα τοῦ μέλους μας Χρ. Μάνδρου. — Θηλυκὸ αἰτ)κῆς πληθ(κοῦ ποσοτικῆς ἀντωνυμίας. 8. Σημεῖο τῆς ἀριθμητικῆς χωρὶς τὸ τελευταῖο γράμμα (ἀντ)φα. — Τὸ φοροῦμε στὸ χέρι. 9. (Νέα)... μεγάλωτο (Ἀμερικῆς). — Συγγνώμη 'Αγγλίστι (ἀντ)φα). 10. Βαθμοὶ εὐαισθησίας τοῦ φίλμ (χωρὶς τὸ τελευταῖο γράμμα). — Πολὺ μικρὸς (στὸ ἀνάστημα) ἄνθρωπος.

ΚΑΘΕΤΩΣ

1. 'Αρσενικὸ αἰτ)κῆς πληθ(κοῦ ἐπίθετον πού σημαίνει μεταφορικὰ εὐστροφὸς ἔξυπνος καὶ γενικὰ δραστήριος ἄνθρωπος. 2. 'Αρχηγὸς τῆς ἐκδρομῆς μας εἰς Θέα-

τρον 'Επίδανου (ΙΠΠΕΙΣ). 3. Ρῆμα συνώνυμο τοῦ ραντίζω ποτίζω. — 'Απὸ τὸ 1 ἕως τὸ... εἶναι μία ἀτέλειωτη... ἀριθμῶν. 4. Συμπερ)κὸς Σύνδεσμος — Τρία γράμματα ἀπὸ τὰ ΚΑΛΛΑΝΤΑ. 5. 'Ἄλλη λέξη συνώνυμη τῆς λέξης ΘΡΥΜΜΑ καὶ ΘΡΥΨΑΛΟ — Αἰτ). τικὴ αὐτῆς πού... πατοῦμε. 6. Βασικὸ εἶδος διατροφῆς (Γεωργ. προϊόν) — 'Αρθρο. 7. Γ' προσ. ἐνικοῦ παρατατικοῦ βοηθ. ρήματος — Αἰτ)τικὴ ἐνικοῦ ἄλλῃ λέξη συνώνυμη μετὰ ΣΚΟΝΗ. 8. 'Ονομαστικὴ ἐνικοῦ (καθ)σα) τὸν ἔχουν τὰ μπαλόνια. — 'Ἄλλη λέξη συνώνυμη μετὰ ΦΡΟΤΡΙΟΝ. 9. Τρία γράμματα ἀπὸ τὴν λέξη ΝΗΣΙΩΤΙΚΟ. — Πολὺ ἐμφανίσμος ὁμορφος ἄνθρωπος. 10. 'Ο πρῶτος εἰρηνικὸς μετὰ ἄρθρο.

ΛΤΣΙΣ.

ΣΟΧΟΣ. 10. ΟΙ ΣΟΧΟΣ. 9. ΟΙ ΣΟΧΟΣ. 8. ΟΙ ΣΟΧΟΣ. 7. ΟΙ ΣΟΧΟΣ. 6. ΟΙ ΣΟΧΟΣ. 5. ΟΙ ΣΟΧΟΣ. 4. ΟΙ ΣΟΧΟΣ. 3. ΟΙ ΣΟΧΟΣ. 2. ΟΙ ΣΟΧΟΣ. 1. ΟΙ ΣΟΧΟΣ.

ΚΑΘΕΤΩΣ. 1. ΟΙ ΣΟΧΟΣ. 2. ΟΙ ΣΟΧΟΣ. 3. ΟΙ ΣΟΧΟΣ. 4. ΟΙ ΣΟΧΟΣ. 5. ΟΙ ΣΟΧΟΣ. 6. ΟΙ ΣΟΧΟΣ. 7. ΟΙ ΣΟΧΟΣ. 8. ΟΙ ΣΟΧΟΣ. 9. ΟΙ ΣΟΧΟΣ. 10. ΟΙ ΣΟΧΟΣ.

ΟΡΙΖΟΝΤΙΩΣ

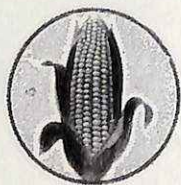
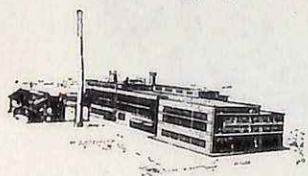

ΒΙΑΜΥΛΑ

Ἡ πηγή τῶν παιδικῶν τροφῶν ἀπό τό 1926

εὐτυχισμένα μαλλιά μέ natura σαμπουάν μαλλιών

για πρώτη φορά
στήν Ελλάδα
ΣΑΜΠΟΥΑΝ
NATURA
+
ΓΑΛΑΚΤΩΜΑ
ΜΑΛΛΙΩΝ
στο ίδιο μπουκάλι

ΝΑΤΟΥΡΑ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΦΥΣΙΣ
ΠΑΠΟΥΤΣΑΝΗΣ

ΣΤΑ ΚΑΛΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ

ΠΟΤΟΠΟΙΪΑ

ΣΤΑΥΡΟΥ Γ. ΚΙΟΥΡΤΖΗ

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗ 39 - ΤΗΛ. 41.25.932 - ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ

Τὰ ποτὰ **ΚΙΟΥΡΤΖΗ**

ὑπερέχουν ὅλων εἰς ποιότητα

ΚΟΝΙΑΚ

ΟΥΖΟ

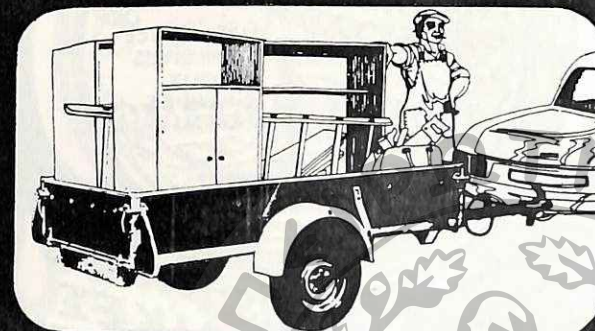
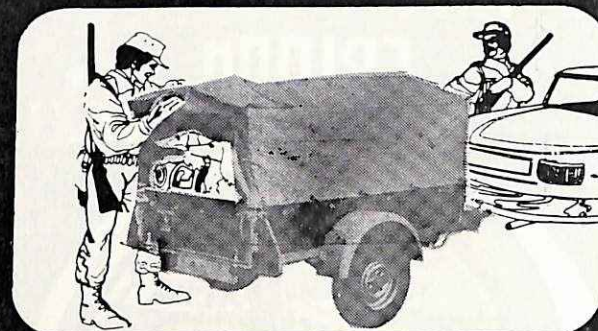
ΜΑΣΤΙΧΑ

ΒΕΡΜΟΥΤ

ΟΥΪΣΚΥ

ΚΡΑΣΙΑ ΔΙΑΦΟΡΑ-ΜΑΥΡΟΔΑΦΝΗ ΠΑΛΑΙΑ

ΤΡΕΪΛΕΡ Βεστφάλια

ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΚΑΙ ΧΑΡΑ

Τὰ συνδέετε μὲ τ'αὐτοκίνητό σας.
Ἔτσι, μεταφέρετε τὰ "σύνεργα" ψυχαγωγίας (κυνήγι, ψάρεμα, ἐκδρομή) ἢ τὰ ἐργαλεῖα τῆς δουλειᾶς (μηχανήματα, ὑλικά, προϊόντα)... μὲ τὴν λιμουζίνα σας.

WESTFALIA

ΒΙΟΤΑ Α.Ε.
ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ
ΛΕΩΦ. ΣΥΓΓΡΟΥ 204 - ΑΘΗΝΑΙ
ΤΗΛ. 95.14.646 ΚΑΙ 95.11.211-5

ΜΕΓΑΛΗ ΠΟΙΚΙΛΙΑ ΜΟΝΤΕΛΩΝ

Προφυλάσσει

Από

ΒΗΧΑ

ΓΡΙΠΠΗ

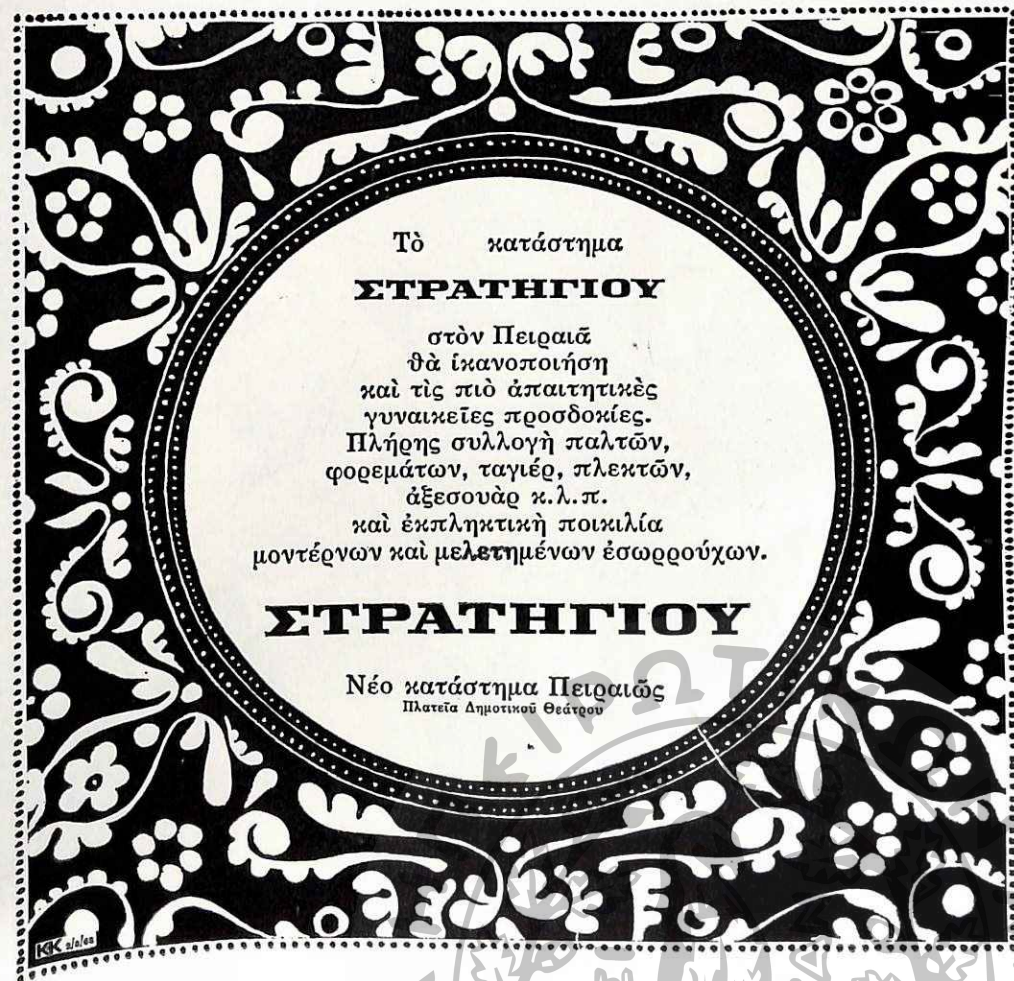
ΣΥΝΑΧΙ

ΜΕ ΤΙΣ ΓΥΝΗΔΙΕΣ
ΓΑΛΛΙΚΕΣ
ΠΑΣΤΙΛΛΙΕΣ

VALDA

Πωλούνται εἰς ὅλα τὰ Φαρμακεία
μόνον εἰς ὑλειαυτῶν.

Τὸ κατάστημα

ΣΤΡΑΤΗΓΙΟΥ

στὸν Πειραιᾶ
θὰ ἱκανοποιήσῃ
καὶ τὶς πρὸ ἀπαιτητικὰς
γυναικεῖες προσδοκίᾳς.
Πλήρης συλλογὴ παλτῶν,
φορεμάτων, ταγιέρ, πλεκτῶν,
ἄξεσουάρ κ.λ.π.
καὶ ἐκπληκτικὴ ποικιλία
μοντέρνων καὶ μελετημένων ἐσωρροούχων.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΟΥ

Νέο κατάστημα Πειραιῶς
Πλατεία Δημοτικοῦ Θεάτρου

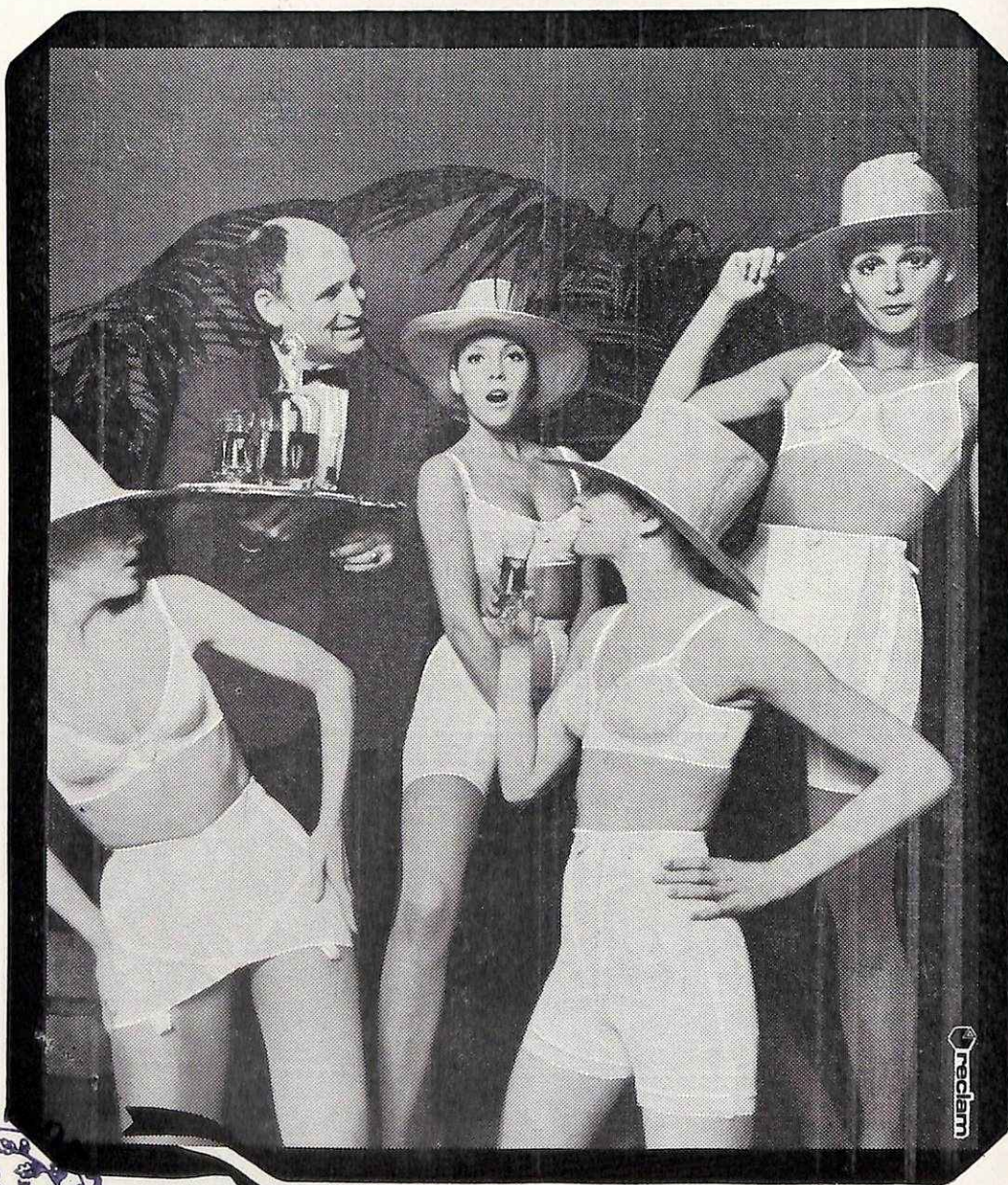
ΣΤΡΑΤΗΓΙΟΥ

ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

65 ΧΡΟΝΙΑ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΚΑΠΝΙΚΑΡΕΑΣ

FIESTA FORM 2000

"Όπλα ρυθμικά κομψότητας και γοητείας..."

Φίρμα τελειότητας για γυναικεία εσώρουχα. ΕΡΜΟΥ 50

Ι.ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ Α.Ε.

ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ ΣΤΑ ΚΑΛΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΟΛΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

"Ένα λευκό τυποποιη-
μένο κρασί, καλόπιτο,
εύστομαχο, ελαφρό."

μιά σοκολάτα ποιότητας γεμάτη αμύγδαλα

ή σοκολάτα
που άρέσει
σ' όλο τόν κόσμο

Με την υπέροχη
σοκολατένια γεύση
και την αμυγδαλένια νοστιμιά
Έκλεκτή, γευστική,
άπλαυστική σοκολάτα ION

ΣΟΚΟΛΑΤΑ ΑΜΥΓΔΑΛΟΥ **ION**